

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

ΦΛΑΛΙΟΝ Ε'. κατὰ ΜΑΪΟΝ.

Περὶ μετασχηματισμοῦ τοῦ ὕδατος εἰς πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον· περὶ ἀναγκαστικῆς δασοποιίας, καὶ περὶ σχηματισμοῦ μετοχικῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας πρὸς εὑρεσιν ὑδάτων ἐν τῇ Ἀττικῇ.

Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ ἰδίως κατὰ τὸν μεσαιῶνα πάντων σχεδὸν τῶν τότε πεπαιδευμένων, καὶ ἰδίως τῶν περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀσχολουμένων, καὶ μάλιστα τῶν ἀλχημικῶν ἢ προσοχὴ προσηλώθη εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῶν εὐτελεῶν μετάλλων εἰς χρυσὸν καὶ εἰς ἄργυρον. Μετὰ ἀνυπολογίστους δὲ ματαίαις δαπάναις καὶ ἄπειρα θύματα οἱ ἄνθρωποι, διδαχθέντες ἐκ τῶν παθημάτων τῶν ἀλχημικῶν, ἐπέσθησαν ὅτι τῶν μετάλλων ἡ ἀξία δὲν συνίσταται εἰς τὸν ἀνέφικτον μετασχηματισμὸν τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν καλὴν χρῆσιν αὐτῶν· διότι μεταβαλλομένης τῆς φύσεως τοῦ σιδήρου π. χ. εἰς ἄργυρον ἢ τοῦ χαλκοῦ εἰς χρυσόν, τὸ πολὺ πολὺ ἠθέλαμεν ἔχει σιλιπνότερα τὰ σκεῦη μας, ἀλλ' ἡ σιλιπνότης αὐτῶν οὐδὲν ἤθελε προσθήσει εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡσπερ οὐχὶ μόνον οὐδὲν προσθῆται εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ γυναικείου φύλου καὶ ὁ πρόσθετος καλλωπισμὸς, καὶ ἰδίως τὸ ψιμιθίασμα, ἀλλὰ τοῦ νάντιον καὶ βλάπτει αὐτὴν, διαφθείρων προῶρως τὸν φυσικὸν

χρωματισμὸν τοῦ δέρματος καὶ προξενῶν οὐκ ὀλίγα ἄλλα δυστυχήματα, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν πρόωρον ἀπώλειαν τῶν ὀδόντων, οἵτινες εἶναι ἐν τῶν ὠραιότερων συστατικῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ καλλωπισμοῦ. Ἄλλως δέ, μεταβαλλομένης τῆς φύσεως τῶν μετάλλων, ἤθελε κατ' ἀνάγκην μεταβληθῆ καὶ ἡ ἀξία τῶν προϊόντων, ἀνθ' ὧν ἀνταλλάσσονται τὰ πολυτίμα μέταλλα, καὶ τότε τὴν ὄρνιθα π. χ. τὴν ὁποίαν σήμερον πωλοῦμεν ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς ἀργυρᾶς καὶ εὐμετακομίστου, ἠθέλαμεν πωλεῖ ἀντὶ πεντακοσίων δραχμῶν· τὸν βόα, τὸν ὁποῖον σήμερον πωλοῦμεν ἀντὶ πεντακοσίων δραχμῶν, ἠθέλαμεν πωλεῖ ἀντὶ τοσοῦτων, ὅσας οὔτε δύο ἢ τέσσαρες βόες θὰ ἦτον ἱκανοὶ νὰ μετακομίσωσιν· ἀντὶ λοιπὸν ὠφελείας, βλάβην μᾶλλον ἠθέλαμεν ἔχει ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τῶν ἀλχημιστῶν· ἀλλὰ πεισθέντες τέλος οἱ ἄνθρωποι περὶ τοῦ ἀσκοποῦ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῶν, ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς διὰ τῆς καταλλήλου χρήσεως τῶν μετάλλων βιομηχανίας, ἣτις παρήγαγεν ἀνυπολόγιστα εὐεργετήματα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐκτοτε ὁ σιδήρος, χωρὶς καθόλου νὰ μεταβάλλῃ τὴν φύσιν αὐτοῦ, συνετέλεσε τεραστίως εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς τέχνας ἰδίως, ἐὰν τῷ ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου; καὶ ὑπάρχει ἄρα γε σήμερον μέταλλον ἂν οὐχὶ πολυτιμότερον, τοῦλάχιστον ὅμως εὐεργετικώτερον τοῦ σιδήρου;

Ἡ τοιαύτη δὲ ἐπασχόλησις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔμεινε καὶ ἄγονος ἀνυπολόγιστων ἄλλων εὐεργειημάτων· διότι ἔκτοτε χρονολογοῦνται ἀπειραι ἄλλαι εὐεργετικώταται ἀνακαλύψεις, γεγόμεναι εἰς τε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Μία τῶν εὐεργετικωτάτων ἐξ ὧν ποτὲ ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἀνακαλύψεων ἦτο καὶ ὅτι τὸ ὕδωρ, μένον μὲν στάσιμον, βλάπτει καιρίως τὴν υγείαν τῶν ἀνθρώπων· ῥέον δὲ αὐτομάτως, τὸ πολὺ πολὺ μόνον τὴν δίψαν τῶν εἰς τὰς πηγὰς προσερχομένων δύναται νὰ κατασβέσῃ· ἀναμιγνυόμενον ὅμως διαφοροτρόπως μετὰ τῆς γῆς, δύναται νὰ κατασταθῇ ὁ μέγιστος τῆς τε ἀνθρωπίνης, τῆς ζωϊκῆς, καὶ τῆς φυτικῆς φύσεως εὐεργέτης. Καὶ τῷ ὄντι τί ἤθελε δυναθῆ νὰ πράξῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἰδίως ὁ γεωργός, ἂν δὲν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ ὕδωρ; πῶς ἤθελεν ἐπαρκέσει εἰς τὰς καθ' ἐκάστην αὐξανόμενας καὶ τεραστίως πολυπλασιαζόμενας ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος; Καὶ εἶναι ποτὲ

δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ὕδατος οὐχὶ μόνον παραγωγῆ, ἀλλ' οὔτε καὶ βλάστησις ἐκ διαφόρων ἀναγκαιοτάτων φυτῶν, τὰ ὁποῖα, ποτιζόμενα μὲν, παρέχουσιν ἄφθονον πλοῦτον· μὴ ποτιζόμενα δέ, δὲν δύναται οὔτε καὶ νὰ ὑπάρξωσι; καὶ ἐδύνατό ποτε νὰ εὐημερήσῃ ἡ ἀνθρωπότης, ἐὰν ἐστρεφετο τῶν προϊόντων τούτων; Αἱ πλουσιώταται ἄρα Παραδουναβίαι Ἡγεμονίαι ἢ καὶ αὐτὴ ἡ δικαίως ὡς γῆ τῆς ἐπαγγελίας θεωρουμένη Αἴγυπτος εἰς τί ἄλλο ὀφείλουσι τὰ πλοῦτη τῶν προϊόντων των, εἰμὴ μόνον σχεδὸν εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν καλὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος τῶν ῥέοντων ἐν αὐταῖς ποταμῶν Δουναβέως καὶ Νείλου;

Καὶ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην, φρονοῦμεν, νὰ εἰπῶμεν πολλά, ἵνα καταδείξωμεν τὸ χρήσιμον τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γεωργίαν, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀναλογισθῶμεν, ὅτι, ἐν στρέμμα γῆς ξηρικῆς κατὰ τὴν Ἀττικὴν πωλεῖται δραχμᾶς δέκα μέχρις ἑκατόν· ἐν δὲ στρέμμα γῆς ποτιστικῆς πωλεῖται δραχμᾶς διτχιλίας μέχρι τρισχιλίων· ἐν στρέμμα γῆς ξηρικῆς, τὸ πολὺ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παρέξῃ κατ' ἔτος ὡς καθαρὸν εἰσόδημα, εἶναι μία δραχμὴ μέχρι πέντε, ἐν ᾧ ἐν στρέμμα γῆς ποτιστικῆς δύναται νὰ παρέξῃ ἀπὸ ἑκατόν δραχμῶν μέχρι τριακοσίων καθαρὸν εἰσόδημα κατ' ἔτος· τὸ νερὸν ἄρα, ἀναμιγνυόμενον τεχνηέντως μετὰ τὴν γῆν παρέχει πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον, διότι ἀμέσως εἰκοσαπλασιάζει ἢ καὶ τριακονταπλασιάζει τὴν τε ἀξίαν τῆς γῆς καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς εἰσόδημα.

Περὶ τὸν ἐπίσης καθίσταται νὰ λεπτολογήσωμεν ἐνταῦθα καὶ περὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ τρόπου, καθ' ἣν, ἀναμιγνυόμενον τὸ ὕδωρ μετὰ τῆς γῆς, μετασχηματίζεται εἰς πλοῦτον· ἅπαντα ταῦτα καὶ ἂν μὴ ἦναι, ὅπως ἔπρεπε, καθ' ὀλοκληρίαν γνωστὰ παρ' ἡμῖν, ὅπως εἶναι παρ' ἄλλοις λαοῖς τῆς Δύσεως, δύναται τις νὰ διδαχθῇ παρ' ἄλλων, ἰδίως τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωργίας ἐπαγγελιομένων.

Ἡμῶν δὲ κύριος σκοπὸς ἐνταῦθα εἶναι νὰ καταδείξωμεν ὅτι ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου δυνάμεθα νὰ δεκαπλασιάσωμεν καὶ εἰκοσαπλασιάσωμεν τὴν τε ἀξίαν τῆς γῆς μας καὶ τὰ εἰσοδήματά μας, μικρόν τι ἐὰν ἐπιμεληθῶμεν καὶ ἕνας ἕκαστος τὰ ἴδια, καὶ ἅπαντες ὁμοῦ τὰ γενικὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα· καὶ ἰδίως μικρόν τι ἐὰν μείνῃ ἡσυχος ἡ Κυβέρνησις μας, καὶ θελήσῃ νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ἄχρι τοῦδε τετρυμμένης καὶ ἐλαττωματικῆς πορείας τῆς, ἐν ἀσχοληθῇ εἰς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα

τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων.

Οὐδεὶς ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ τόπος εἶναι εὐθετώτερος τῆς Ἑλλάδος ἢ ὑπερπλουτίῃ ἐκ τῶν ὑδάτων, καὶ οὐδεὶς ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ τόπος, κατὰ δυστυχίαν τῶν κατοίκων, κάμνει ὀλιγωτέραν χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ἐν αὐτῷ ὑδάτων. Εἰς ἄλλα Κράτη μόνις κατὰ μεγίστην ἀπόστασιν εὐρίσκει τις ἓνα ποταμὸν μικρὸν ἢ μέγαν, καὶ ἀπὸ τὰ ὕδατα τούτου προσπαθοῦσι νὰ ὠφελῶσιν ὅσον ἐνεστί πλειότερον οἱ ἄνθρωποι· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ὀλίγιστοι σχεδὸν εἶναι οἱ δῆμοι ἢ καὶ τὰ χωρία, ἀφ' ὧν δὲν διέρχεται ἢ δὲν διήρχετο ἄλλοτε ποταμὸς τις· ἀλλ' ὅμως ὀλίγιστοι ὠφελοῦνται ἐκ τοῦ ἀνεκτιμήτου τούτου, δώρου τῆς φύσεως.

Ἴνα μὴ νομισθῇ δὲ τις ὅτι περιπίπτομεν εἰς ὑπερβολὰς, μνημονεύομεν ἐνταῦθα ἀπλῶς τῶν ὀνομάτων τῶν ὑπαρχόντων ἤδη ποταμῶν καὶ λιμνῶν.

Καὶ ποταμοὶ μὲν ὑπάρχουσι ἐν Ἑλλάδι οἱ ἐξῆς. Ἀλφειὸς, Πηνειὸς, Σῦς (ποταμὸς τῶν Τρικκάλων τῆς Πελοποννήσου) Κράθις, (ποταμὸς τῆς Ἀκράτας) Βουραϊκὸς (ποταμὸς τῶν Καλαβρύτων) Σελινοῦς, (ποταμὸς τοῦ Αἰγίου) Πειρὸς, (ποταμὸς τῆς Καμινιτζῆς) Πάμμισος, (ποταμὸς τῆς Μεσσηνίας) Εὐρώτα, (ποταμὸς τῆς Λακωνίας) Ἐρξίνος, (ποταμὸς τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἀργολίδος) Κχιρσὸς ὁ τῆς Βοιωτίας, Σπερχεῖος, τῆς Φθιώτιδος, Εὐνῆος ἐπίσης τῆς Φθιώτιδος, Ἀχελῷος τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, καὶ πληθεὺς ἄλλων, οἵτινες πάλαι ποτὲ ἦσαν ποταμοὶ, σήμερον δὲ τὰ μὲν ὕδατα αὐτῶν ῥέουσι πιθανὸν ὑπογείως, ἢ δὲ κοίτη εἶναι ξηρὰ, ὡς π. χ. ὁ Ἰλισσὸς καὶ ὁ Ἡριδανὸς ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις.

Λίμναι δὲ ἐπισημότεραι εἶναι ἡ Στυμφαλὶς καὶ ἡ Φενεὸς ἐν τῇ Κορινθίᾳ· ἡ Λέρνη ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ· ἡ Κοπαῖς καὶ ἡ Ἰλικὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ· ἡ Ἀμβρακία, ἡ Τριχωνίς, ἡ Ὑρία, ἡ Κυνία, καὶ ἡ Μελίτη ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ.

Μὲ μόνον τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι ποταμῶν καὶ λιμνῶν τούτων αἴρεται, νομίζομεν, ἡ ἐρώτησις τὸ ποῦ θὰ εὐρωμεν τὸ νερὸν, ἵνα μετασχηματίσωμεν αὐτὸ εἰς πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον. Ἄλλως δὲ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐὰν ἐξετάσῃ τις μετὰ προσοχῆς τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος, θέλει πεισθῆ ἀδιστακτικῶς ὅτι οὐδεὶς ἴσως ἄλλος ἐν τῷ κόσμῳ τόπος εἶναι τόσον θαυφιλότερον ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρωκισμένος

ἵνα παρέξῃ πλοῦτον, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ὠφελεῖται τοσοῦτον ὀλίγον ἐκ τῶν ἀνεκτιμήτων δώρων τῆς φύσεως. Ἐν Ἑλλάδι δύναται τις νὰ εὕρῃ κατὰ πάσας σχεδὸν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἀπαντας τοὺς βαθμοὺς τῆς θερμοκρασίας ἀπὸ τῆς συνήθους εἰς τὰ θόρυα καὶ ψυχρὰ κλίματα μέχρι τῆς συνήθους εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ θερμὰ· ἐν Ἑλλάδι ἀριστα δύναται νὰ εὐδοκίμησῃ τῶν τε ψυχρῶν καὶ τῶν θερμῶν κλιμάτων τὰ προϊόντα, αἱ καστανᾶι π. χ. αἱ δαμασκινᾶι καὶ αἱ μηλέαι τῶν ψυχρῶν κλιμάτων εἶναι αὐτοφυεῖς ἐν Ἑλλάδι, καθὼς αὐτοφυεῖς εἶναι καὶ ἡ πορτοκαλέα καὶ ἡ ἐλαία τῶν θερμῶν κλιμάτων· ἡ τελευταία αὕτη μάλιστα ὡς μητέρα τῆς, φαίνεται, ὅτι ἔχει τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἂν στρέψῃς τὸ ὄμμα σου ἐν Ἑλλάδι ἀγρίαν ἐλαίαν θ' ἀπαντήσης, καὶ οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ἴσως ὑπάρχουσιν ἐλαίαι μεγαλύτεραι τῶν τῆς Ἀμφίσης· μία μόνον ῥίζα ἐλαίας ἐν Ἀμφίσει δύναται νὰ παρέξῃ καὶ μέχρι πεντακοσίων ἢ ἑξακοσίων ὀκάδων ἐλαίων ἢ καὶ μέχρις ἑκατὸν καὶ ἑκατὸν πενήντα ὀκάδων ἐλαίου εἰσόδημα. Ὅτι ἐλλείπει ἄχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα μετασχηματισθῇ τὸ ὕδωρ εἰς πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον, καὶ ἵνα κατασταθῇ ὁ τόπος οὗτος γῆ τῆς ἐπαγγελίας, εἶναι ἡ τέχνη· ἄχρι δὲ τοῦδε πρόσκομμα εἰς τοῦτο ὑπῆρχεν ἴσως καὶ ἡ ἀπειρία, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ ἡ κακὴ θέλησις τῆς Κυβερνήσεως· σήμερον ὅμως καὶ ἀκούσης τυχὸν τῆς Κυβερνήσεως, πρέπει νὰ φροντίσωμεν ἡμεῖς περὶ τῆς εὐημερίας μας.

Ἴνα ἐννοήσῃ δὲ τις κάλλιον τὴν ἀπειρίαν, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ τι χεῖρον, τῶν τε κυβερνώντων καὶ τῶν κυβερνωμένων παρ' ἡμῖν, ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς δεινροφυτείας τῆς ὁδοῦ τῶν Πατησίων· ἐν αὐτῇ θέλει εἰδεῖ πεφυτευμένα διαφόρων εἰδῶν δένδρα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα εἰσι ξενικὰ καὶ ἅπαντα μὴ ἀειθαλῆ· οὐδαμοῦ δὲ ἐλαίαν, ἥτις καὶ αὐτομάτως φύεται· τούτου δὲ ἕνεκα τὰ δένδρα ταῦτα, καίτοι μὴ στερούμενα περιποιήσεως, αἰωνίως ὅμως μένουσιν ὡς νάνοι ἢ ὡς νόθαι.

Πολλοὶ, θέλοντες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀβελτηρίαν ταύτην, προτείνουν ὅτι ἡ ἐλαία ἀναπτύσσεται βραδέως· ἀλλ' ἀντιπαρατηροῦμεν ὅτι δύο ἔτη μετὰ τὴν φύτευσιν τῶν δένδρων τούτων, ἐφυτεύσαμεν ἡμεῖς ἐλαίας, αἵτινες οὐχὶ μόνον πλέον ἀνεπτυγμέναι τούτων εἶναι, ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν νὰ παρέχωσι καὶ καρπὸν. Πόσον ἄρα γε εἰσόδημα δὲν θὰ εἶγεν ὁ δῆμος ἂν, ἀντὶ τῶν ἀκάρπων τούτων καὶ καχεκτικῶν δένδρων, ἐφυτεύοντο ἐξ ἀρχῆς ἐλαίαι, κατὰ τὰς δύο διπλὰς σειρὰς τοῦ ἀπεράν-

του μήκους τῆς ὁδοῦ τῶν Πατησίων; Οἱ Πειραιεῖς εἶναι, φαίνεται, πρακτικώτεροι ἡμῶν, ἀντὶ τῶν ἀκάρπων καὶ ξενικῶν δένδρων, οὗτοι ἐφύτευσαν καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας τῆς πόλεως τῶν ἐλαίας, καὶ σήμερον χαίρεται τις βλέπων κατὰ πόσον εὐδοκίμησαν τὰ δένδρα ταῦτα.

Ἄλλὰ πρὸς Θεοῦ γράφετε περὶ μετασχηματισμοῦ τῶν ὑδάτων εἰς πλοῦτον, ἐν ᾧ ἅπαντα ἢ φύσις ὑπὸ τὰς ὄψεις σας διψᾷ ἀπὸ τοῦδε, ὑμεῖς αὐτοὶ ἴσως καθ' ἣν στιγμήν γράφετε τὰς λέξεις ταύτας δὲν ἔχετε ποτήριον δροσεροῦ ὕδατος, ἵνα σβέσητε τὴν δίψαν σας; ποῦ θὰ εὕρωμεν λοιπὸν τὰ νερά, ἵνα μετασχηματίσωμεν ταῦτα εἰς πλοῦτον; Οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ ἴσως τόπος, ἀπαντῶμεν, ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχη νερά ἀφρονώτερα τοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τοῦ τῆς Ἀττικῆς. Ἄλλως ἀπεδείχθη ἤδη ἐκ πείρας ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Ζαχάρα τῆς Ἀφρικῆς δυνατὸν εἶναι νὰ προικισθῇ δι' ὑδάτων· τέχνη τις περὶ τὴν φύτευσιν δένδρων, ἐπιμέλεια καὶ προστασία αὐτῶν ὑπὸ τῶν πνιγηρῶν συνέφων τῶν ἀμμων τῆς Ἀφρικῆς ἀρκοῦσι νὰ καλύψωσι καὶ αὐτὴν τὴν Ζαχάραν διὰ δένδρων καὶ οὕτω νὰ πλουτίσωσιν αὐτὴν με' ὕδατα καὶ νὰ τὴν καταστήσωσιν ἴσως γῆν εὐφορον καὶ παραγωγικωτάτην.

Καὶ τί δὲν κάμνει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ τέχνη, ἐνισχυομένη μάλιστα ὑπὸ τῆς θελήσεως; νερά λοιπὸν ὑπάρχουσι, ἢ δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἀφθονα ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν γινώσκωμεν ἢ δὲν θέλομεν νὰ κάμωμεν καλὴν χρῆσιν αὐτῶν, καὶ οὕτω κατὰ τινα μὲν μέρη πάσχομεν οἰκτρῶς ἐνεκα τῆς πλησμονῆς καὶ τῆς στασιμότητος τῶν ὑδάτων, κατὰ τινα δὲ ἄλλα καταφλεγόμεθα ὑπὸ τῆς δίψης· ἐν συντόμῳ δὲ λέγομεν ὅτι ἅπαντες σχεδὸν οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δυνατὸν εἶναι ν' ἀνυψωθῶσιν ἀπὸ τῆς σημερινῆς κοίτης αὐτῶν, νὰ μετοχευεθῶσιν εἰς πολλὰς καταξήρους πεδιάδας καὶ οὕτω νὰ καταστήσωσιν αὐτάς εὐφορωτάτας· δυνατὸν εἶναι ἐπίσης καὶ ἅπασαι αἱ λίμναι τῆς Ἑλλάδος νὰ μετασχηματισθῶσιν οὕτω εἰς μεταλλεῖα καὶ τῶν τῆς Καλλιφορνίας καὶ Αὐστραλίας πλουσιώτερα. Δυνατὸν εἶναι ἐπίσης νὰ εὐρεθῶσι καὶ τὰ πρὸς τοῦτο χρηματικὰ κεφάλαια, ἀρκεῖ μόνον νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν ἔξω κόσμον, ὅτι ἐκπληροῦμεν τὰς ὑποχρεώσεις μας, ἀρκεῖ μόνον νὰ παρέξωμεν εἰς τοὺς πλουσίους ἐγγυήσεις ἀσφαλείας καὶ τάξεως. Καὶ τίς ἐκ τῶν πλουσίων δὲν ἤθελε προτιμήσει νὰ ἐπασχολῆσῃ τὰ κε-

φάλαιά του ἐν Ἑλλάδι εἰς ἐπιχειρήσεις ἐπαγγελομένης ΕΤΗΣΙΑΝ ὠφέλειαν μείζονα ἴσως τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου;

Ἐνταῦθα ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ κάμωμεν μικράν τινα ἀνάπτυξιν, ἵνα μὴ θεωρηθῶμεν ὑπερβολικοί. Ὑπάρχουσιν ἐπιχειρήσεις τινὲς ἐν Ἑλλάδι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδοκίμησωσιν ἄνευ ριψοκινδυνεύσεως τῶν κεφαλαίων ἢ ἄνευ ἐνισχύσεως τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τοιαῦτα εἶναι αἱ περὶ κατασκευῆς σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοικῶν συγκοινωνιῶν ἐπιχειρήσεις. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι, αἵτινες τὰ μὲν κεφάλαια δὲν ριψοκινδυνεύουσιν, ἀλλὰ δὲν ἐπαγγέλλονται ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον καὶ ὠφέλιαν πολὺ μεγαλειτέραν τῶν ἐν Εὐρώπῃ τοιούτων ἐπιχειρήσεων· τοιαῦτα ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος πολλῶν φρυσικῶν προϊόντων, οἷον ἡ οἶνοποιία, ἡ ἐλαιοποιία, ἡ τυροποιία καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὑπάρχουσι ὁμως καὶ ἄλλαι ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ δώσωσιν ἑκατὸν καὶ διακόσια τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος κέρδος, καὶ τοιαῦτα ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ ἀποβλέπουσα τὴν αὐξήσει καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ὑδάτων καὶ πάσης μὲν εἰ δυνατὸν τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν τῆς Ἀττικῆς.

Ἴνα δὲ ἐκτιμήσῃ τις κάλλιον τὸν ἰσχυρισμὸν μας τοῦτον ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι ἄπειραι πηγαὶ παντοίας φύσεως ἰαματικῶν ὑδάτων, καὶ ὅτι ἐκ τούτων οὐχὶ μόνον τὸ παράπαν δὲν ὀφελεῖται ὁ τόπος, ἀλλὰ, καθ' ἃς ἔχομεν θετικωτάτας πληροφoρίας, ἐξέρχονται κατ' ἔτος τοῦ Κράτους περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας δραχμῶν πρὸς προμήθειαν ἰαματικῶν ὑδάτων ἀξιολογωτάτη ξυλικὴ σίπηται ἢ καίεται πρὸς λίπανσιν τοῦ τόπου καὶ φύτευσιν ἀγρίου χόρτου, ἐν ᾧ μεταφέρομεν ἀντὶ μεγάλης δαπάνης καὶ ἐκ Τεργέστης καὶ ἐκ Βενετίας τὴν οἰκοδομήσιμον ξυλικὴν μας· ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ὑδάτων καὶ πρὸς μετασχηματισμὸν αὐτῶν εἰς πλοῦτον παρὰ πολλοῖς ποταμοῖς τῆς Ἑλλάδος μικρὰ τις δαπάνη ἀπαιτεῖται· ταύτης δὲ ἅπαξ γενομένης, ἀπέρανται ἐκτάσεις εὐφορωτάτης γῆς δύνανται νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς ποτιστικὰς· ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἄπειρα γυμνά σήμερον ὄντα ὁ·η τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῆς Ἀττικῆς, προστασίας μόνον ἔχουσι ἀνάγκην ἀπὸ τῆς πυρκαϊῆς καὶ ἀπὸ τῶν αἰγῶν, ἵνα μετασχηματισθῶσιν εἰς δάση εὐφορωτάτα, ἱκανά ὄντα ἀκολούθως κατὰ τοὺς ἀναλλοιώτους νόμους τῆς φύσεως νὰ διπλασιά-

σωςι και τριπλασιάσωσιν, ἴσως μάλιστα και νὰ δεκαπλασιάσωσιν τὰ υπάρχοντα σήμερον ἐν τοῖς ποταμοῖς τῆς Ἑλλάδος ὕδατα ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῆ ἐπὶ τέλους ὅτι μὲ ΕΛΛΑΧΙΣΤΗΝ εἰνὰ δαπάνην σύμπασα ἢ διψῶσα σήμερον πεδιάς τῆς Ἀττικῆς δυνατόν εἶναι νὰ μετασχηματισθῆ εἰς γῆν ποτιστικὴν και εὐφορωτάτην. Ὅταν δὲ ἐνθυμηθῆ τις ταῦτα πάντα, και ὅταν ἀναλογισθῆ ὅτι ἐν Εὐρώπῃ τὰ πρὸς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις χρήματα δὲν φέρουσιν εἰσόδημα πλέον τῶν πέντε ἢ ἕξ τοῖς ἑκατὸν, θέλει μᾶς πιστεῦσαι, φρονούμεν, ἰσχυριζομένους, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν ἐπιχειρήσεις, ἐπαγγελόμεναι ἐτησίαν ὠφέλειαν μείζονα ἴσως τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, διότι τὸ ν' ἀγοράσῃς σήμερον ἐν τῇ Ἀττικῇ, π. χ. γῆν ξηρικὴν ἀνὰ δέκα ἢ ἑκατὸν δραχμὰς τὸ στρέμμα, και τὸ νὰ καταστήσῃς αὐτὴν μετὰ ἕν ἔτος ἢ μετὰ δύο ποτιστικὴν και νὰ τὴν πωλήσῃς δισχιλίαις δραχμὰς, ἢ νὰ τὴν ἐνοικιάσῃς ἀνὰ ἑκατὸν και διακοσίας δραχμὰς κατ' ἔτος τὸ στρέμμα, πιστεύομεν ὅτι κατ' ἔτος θὰ λαμβάνῃς πλείωτερα τῶν ἀπαξ καταβληθέντων πρὸς ἀγορὰν τῆς γῆς ταύτης.

Διὰ νὰ γείνουσι ὁμῶς ταῦτα, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχη και ἡ Κυβερνήσις θέλησιν τινα και ἡσυχίαν, ἵνα φροντίσῃ διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου.

Και πρῶτον πάντων ἀπαιτεῖται νὰ μὴ ἀναβάλλῃ τὴν ἐκδοσιν νόμου, ἀπαγορεύοντος τὴν ὑπαρξίν αἰγῶν κατὰ τὴν λεκάνην τῆς Ἀττικῆς, τὴν σχηματιζομένην ἐκ τῆς πρὸς τὰς Ἀθήνας κλίσεως πάντων τῶν περὶ αὐτῆς ὁρέων τοιοῦτον νόμον εἶχον, νομίζομεν, και οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, καθ' ὃν ἀπηγορεύετο ἢ ὑπαρξίς αἰγῶν ἐντεῦθεν τῆς Δεκελίας. Κατὰ δεύτερον λόγον ἀπαιτεῖται νὰ ἐκδώσῃ νόμον, καθ' ὃν πᾶς ὁ ἔχων γαίαν κατὰ τὰ ὄρη Ἰμμητοῦ, Πεντελικοῦ, Πάρνιθος, Κορυδαλοῦ, Ἰκάρου και κατὰ τοὺς ἐντὸς τῆς ἐκ τῶν ὁρέων τούτων σχηματιζομένης περιφερείας λόφους ὑποχρεοῦται ἐντὸς διετίας νὰ μετασχηματίσῃ τὰς γαίας του ταύτας εἰς δάση, πρέπει δὲ ν' ἀρχίσῃ ἢ ἐργασία αὐτὴ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Νοεμβρίου. Πᾶς δὲ ὅστις δὲν ἤθελε συμμορφωθῆ μὲ τὸν νόμον τοῦτον ἐντὸς ἐνός ἔτους, νὰ χάνῃ τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας ἐπὶ τῶν γαιῶν τούτων και νὰ δύναται νὰ καθέξῃ ταύτας ὁ βουλούμενος ἐπὶ κατ' ἐκτίμησιν ἀποζημιώσῃ ὑπὲρ τοῦ ἀρχικοῦ ιδιοκτήτου, και ἐπὶ προστίμῳ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ δήμου ἰσαξίῳ τῆς κατὰ στρέμμα ἐκτίμησεως ἢ πωλήσεως, ἂν και ὁ νέος κάτοχος δὲν συμμορφωθῆ μὲ τὸν νόμον τοῦτον ἐντὸς ἐνός ἔτους.

Διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐνός τοιοῦτου νόμου πλείστοι ὄσοι κάτοχοι γαιῶν κατὰ τὰ μέρη ταῦτα μὲ μικρὰν τινα, γενομένην ἤδη δαπάνην, ἤθελον κληροδοτήσαι εἰς τὰ τέκνα των πλουσιωτάτας κομητείας· ἅπαντα τὰ κατὰξήρα ὄντα σήμερον ὄρη τῆς Ἀττικῆς ἤθελον μετασχηματισθῆ εἰς δάση, αἱ κοῖται τοῦ Ἰλισσοῦ και τοῦ Κηφισοῦ, ἀφ' ὧν σήμερον διέρχονται και μύρμικες, ἤθελον ἐρέχει και αὐθις τοὺς πόδας τῶν φιλοσόφων μας, ἂν ποτε οἱ φιλόσοφοί μας ἤθελον καταδεχθῆ και ἤθελον ἀποφασίσαι νὰ διέλθωσι τοὺς ποταμοὺς τούτους ξυπόδιτοι, ὡσπερ ὁ Σωκράτης· τὰ παρόχθια τῶν ποταμῶν τούτων ἤθελον καλυφθῆ και αὐθις ὑπὸ ἰτεῶν παχυσκίων, ἀμφιλαφῶν και εὐωδιστάτων, ὡσπερ ἦτο ἐκεῖνη, ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ὁποίας κατεκλίθη ποτὲ ὁ Σωκράτης και συνδιελέχθη μετὰ τοῦ παιδρου· τὰ καταπνίγοντα ἡμᾶς νέφη τοῦ κοινοῦ τοῦ ἤθελον ἐκλείψαι, και κατὰ μὲν τὸ θέρος ἤθελε μᾶς δροσίζῃ γλυκυτάτη αὔρα, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα δὲν ἠθέλαμεν τρίζει τοὺς ὀδόντας, τρέμοντες και τουρτουρίζοντες ὑπὸ τοῦ διαπεραστικωτάτου ὄντος ἔνεκα τῆς γυμνότητος τοῦ τόπου ψύχους. Διὰ τῆς ἐκδόσεως τοιοῦτου νόμου πρὸ πάντων δὲν ἠθέλαμεν τρώγει, ὡσπερ σήμερον, ἄπαχα κρέατα, ἀγοράζοντες αὐτὰ ἀνὰ δύο και τρεῖς δραχμὰς τὴν ὀκτῆν, ἀλλ' ἠθέλαμεν ζῆ, ὡσπερ ἅπαντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ἔχοντες ἄφθονα ὕδατα, ἄφθονα χορταρικά, ἀφθόνους ὀπώρας, ἄφθονα και παχέα κρέατα· διὰ τῆς ἐκδόσεως τοιοῦτου νόμου ἤθελον ἐξέλθῃ ταχέως και ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς χρεωκοπίας, εἰς ἣν εὐρίσκειται σήμερον· διότι, τούτου γενομένου, ἅπαντα τὰ ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰσοδήματα τάχιστα μὲν ἤθελον διπλασιασθῆ και τριπλασιασθῆ, ἀκολούθως δὲ ἤθελον δεκαπλασιασθῆ. Πιστεύομεν δὲ, ὅτι ὅσα γράφομεν ἐνταῦθα δὲν θέλει εὐρεθῆ μεγαλοκτιματίας τις νὰ παρυστήσῃ εἰς τοὺς μὴ εἰδότες τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ὡς ἀνεφάρμοστα (chateaux en Espagne) ὅπως εὐηρεστήθη νὰ παρυστήσῃ εἰς ἐν ὑψηλῆς περιωπῆς πρόσωπον και τὴν περὶ λειβαθίων, δενδροφυτείας και κτηνοτροφίας πραγματεῖαν ἡμῶν, διότι ἔτοιμον ἔχομεν τὸν περὶ δασοποιίας τῆς Γαλλίας νόμον, καθ' ὃν μετασχηματίσθησαν εἰς δάση οὐχὶ μόνον ὄρη ὡς τὰ τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὰ ὅποια και αὐτοφυῶς ἀναπτύσσονται τὰ δάση, ἀλλὰ και ὄρη ὅλως ἄγονα και πετρώδη, εἰς τὰ ὅποια οὐδεμία βλάστησις ὑπῆρχε πρότερον· πιστεύομεν ἐπίσης, ὅτι και οἱ ἅγιοι ἡγούμενοι τῆς Πεντέλης, τῆς Καισαριανῆς και τῶν Ἄσωμάτων δὲν θὰ μετέλθωσι ὅσα συνήθως μετέρχονται μέτρα,

ἵνα καλύσῃ τὴν ἔκδοσιν τοιοῦτου νόμου, ἐπαγγελομένου καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις αὐτῶν ἰδίως ἀνυπολόγιστον αὐξήσιν τῶν εἰσοδημάτων.

Ἄλλ' ἴσως ἄλλος τις νομίζει ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἀνεφάρμοστος, διότι ποίος ἐτρέλλαθ' ἢ σπείρῃ ἢ φυτεύσῃ εἰς τὸν Ἰμητὸν δένδρα; Τοιοῦτος ἀβδηριτισμὸς, φρονοῦμεν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα ἐν Ἀθήναις. Ἐάν ὅμως παρὰ πᾶσιν προσδοκίαν εὐρεθῇ, ἀναδεχόμεθα ἡμεῖς δι' ἐξόδων μας καὶ μὲ ἐγγύησιν κτηματικὴν νὰ μετασχηματίσωμεν χιλίων τοῦλάχιστον στρεμμάτων γῆν τοῦ Ἰμηττοῦ εἰς δάσος, ἀρκεῖ μόνον νὰ μᾶς παραχωρηθῇ αὕτη ὡς ἰδιοκτησία καθ' ὃν προεμνημονεύταμεν νόμον.

Ἄλλως δὲ τὸν τοιοῦτον αὐτόχρημα ἀβδηρίτην, τὸν ἐνδεχόμενον νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὅσα γίνονται ἐν Εὐρώπῃ δὲν ἐφαρμόζονται ἐν Ἑλλάδι, τὸν τοιοῦτον, λέγομεν, ἀβδηρίτην, παραπέμπομεν οὐχὶ εἰς τὴν Εὐρώπῃ οὔτε εἰς τὰ Ἄβδηρα, ἀλλ' εἰς τὰς Ἀθήνας, σμικρὸν τι πέραν τῆς ῥινόσ του καὶ τῆς ἰδιοκτησίας του· γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς, παρὰ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος, ὑπάρχουσι δύο λόφοι, ξηροὶ, πετρώδεις, καὶ πάντῃ ἄγονοι. Ἐν ἐνὶ τούτων εἶναι τεθαμμένος ὁ μακαρίτης Μύλλερ· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ ὑπάρχει ναΐδιον τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ ἰδιόκτητον τῆς οἰκογενείας τοῦ Κ. Σκουζέ, ἐν ᾧ ἦν τεθαμμένος καὶ ὁ μακαρίτης Σκουζέ· ὁ δὲ γνωστὸς διὰ τὸ κερδοσκοπικὸν του πνεῦμα Κύριος Γ. Σκουζέσ συνέλαβε πρὸ πολλοῦ τὴν ἰδέαν νὰ μανδρίσῃ τὸν περίξ τοῦ ἰδιοκτῆτου του ναΐδιου κατάξῃρον λόφον καὶ νὰ φυτεύσῃ ἐν αὐτῷ ἐλαιάς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἀπειράκις ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ἀγροτικῆς ἀστυνομίας ἐκρήμνισαν τὰ τείχη τοῦ μανδρίσματος τούτου κ' ἐβλαψαν τὴν ἐλαιοφυτεῖαν τοῦ Κ. Σκουζέ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἀπηύδῃσεν, καὶ ἦδη ἐν τῷ βράχῳ τούτῳ ἐσχημάτισεν ἐλαιῶνα. Ἐάν δὲ δὲν ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τοῦτο, παραπέμπομεν τὸν ἀβδηριτίζοντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ φρονοῦμεν ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὑπάρχει βράχος ξηρότερος τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ κατάξῃρου τούτου βράχου ἐσχηματίσθη ἤδη δάσος ἐξ ἐλαιῶν, διότι ἠθέλησαν νὰ σχηματίσωσι τοῦτο ἄνθρωποι· εἴθε νὰ ἤθελον νὰ δασοποιήσωσιν ἅπασαν τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀκροπόλεως! τί ὠραῖον θέαμα θὰ παρῆχε τότε ὁ ἱστορικὸς οὗτος βράχος!

Ἐν παρόδῳ δὲ ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ν' ἀναφέρωμεν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας καὶ τὸ ἐξῆς περιστατικόν. Ὁ Κύριος Νύελ, ἀληθὲς φιλέλληνας πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Πειραιεῖ, ἤκουσε παρὰ τινος διασήμου δενδροκόμου καὶ βοτανικοῦ συμπατριώτου του, ὅτι ἅπαντα τὰ κατάξῃρα ὄρη τῆς Ἀττικῆς εὐκολώτατα καὶ μὲ μικρὰν τινα δαπάνην δύναται νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς δάση λίαν προσοδοφόρα, ἀρκεῖ μόνον νὰ φυτευθῶσι διὰ μιᾶς πολλὰ δένδρα καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν δεκακισχιλίων, ἵνα παρέχωσι τρόπον τινα ἀμοιβαίαν συνδρομὴν εἰς τὴν ῥίζωσιν αὐτῶν καὶ εὐδοκίμησιν.

Ἐάν λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις κηδῆται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου τούτου, ἐάν οἱ Κύριοι πληρεξούσιοι Ἀττικῆς ἐπιθυμῶσι νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἀγαθὴν μνήμην τῆς ἐντολῆς, ἣν παρέσχον αὐτοῖς οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ συμπολιταὶ των, ἄς μὴ βραδύνωσι νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῆς ἔθνοσυνελεύσεως τὰ σχέδια νόμων περὶ ἀπαγορεύσεως αἰγῶν, καὶ περὶ καταναγκαστικῆς δασοποιίας.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων τούτων ἡ Συνέλευσις πρέπει νὰ σκεφθῇ ὠρίμως καὶ νὰ προβῇ ὅσον ἔνεστι τάχιον εἰς τὴν ἐπιψήφισιν ἐνὸς ἐιδικοῦ ὑπουργείου τῆς γεωργίας, τῶν δημοσίων ἔργων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. «Εἶναι ἐντροπὴ, μᾶς ἔγραψε ἡμῶν ἡμερῶν φιλόπατρις τις ὁμογενὴς, νὰ ἔχωμεν δύο ὑπουργεῖα τοῦ πολέμου, ὑπουργεῖον δηλαδὴ τῆς ξηρᾶς καὶ ὑπουργεῖον τῆς θαλάσσης, καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων.» Εἶναι ἀπόνοια προσθέτομεν ἡμεῖς, νὰ παραμελῶμεν τὴν γεωργίαν, ἐν ᾧ δυνάμεθα δι' αὐτῆς νὰ εὐδαιμονήσωμεν. Ἀνάγκη λοιπὸν πᾶσα καὶ ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ συστηθῇ ἐιδικὸν ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, ἀλλ' ἀνάγκη μεγάλη ἐπίσης εἶναι νὰ μὴ ἀλλάσσωσι τόσον συχνὰ τὰ συνιστῶντα τὸ ὑπουργεῖον πρόσωπα, ἢ τοῦλάχιστον τὸ διορισθησόμενον πρόσωπον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων ἀνάγκη μεγίστη εἶναι νὰ μένῃ ἐπὶ τινα χρόνον ἀμετακίνητον, καὶ νὰ μὴ πασακολουθῇ τὴν τύχην τῶν λοιπῶν, συχνάκις ἀλλάζομένων, συναδέλφων του ὑπουργῶν. Ὡς ἂν ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρον ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, καὶ ἂν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο διωρίζητο κατάλληλος πρόσωπον, εὐχαρίστως καὶ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀφιλοκερδείας ἠθέλαμεν τῷ ὑποδείξει τρόπους, καθ' οὓς ἐν τῷ διαστήματι πέντε τὸ πολὺ ἐτῶν ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ

ἐδιπλασιάζωντο οἱ πόροι τοῦ Κράτους, καὶ νὰ ἐτριπλασιάζητο ἴσως ἡ εὐημερία τῶν πολιτῶν, ἀνευ μεγάλης δαπάνης τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ ἀνευ προσθήκης φόρων. Ἀλλὰ σήμερον δυστυχῶς οἱ δυνάμενοι νὰ δώσωσι τοιαύτας συμβουλὰς πάσχουσι τὸ κατὰ τὸ γνωστὸν λόγιον *φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ* καὶ ἂν οὐχὶ δι' ἄλλο, τοῦλάχιστον ὅμως διότι δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἀκούσῃ τῆς φωνῆς ταύτης καὶ ὄρεληθῇ ἀπ' αὐτῆς πρὸς ὠφέλειαν τοῦ τόπου.

Ἴσως ἐκπλαγεῖ τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς λέξεως *καταγκαστική δοσοποιία*. Ἀλλ' εὐσεβάτως παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς φιλελευθέραις δημοκρατίαις ὁ πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον καταγκασμὸς εἶναι ἐν πλήρει ἰσχύει· οὐδὲ παρ' ἡμῖν δύναται τις νὰ οἰκοδομήσῃ, ὅπως ἂν βούληται, ἢ ν' ἀφήσῃ αἰωνίως ἐτοιμόροπον, τὴν οἰκίαν του. Οἱ νόμοι τῆς πατρίδος τὸν ἀναγκάζουσι νὰ οἰκοδομήσῃ κατὰ τὰ παραδεδεγμένα, καὶ νὰ κατεδαφίσῃ τὴν οἰκίαν του, ὅταν αὕτη ᾖ ἐτοιμόροπος, ἢ ὅταν παρέχῃ κώλυμά τι εἰς τὴν δημοσίαν ἀνάγκην· καθὼς λοιπὸν οἱ νόμοι τῆς πατρίδος μᾶς μᾶς ἀναγκάζουσι καὶ ἄκοντας νὰ περισιζώμεθα, ἐὰν κατοικῶμεν εἰς ἐτοιμόροπος οἰκίας, καὶ νὰ κατεδαφίζωμεν αὐτάς, ἐὰν παρέχωσι κώλυμα, οὕτω πρέπει ὅμοιοι νόμοι νὰ μᾶς ἀναγκάσωσι καὶ ἄκοντας νὰ πλουτίσωμεν, δασοποιούντες τὰ ῥυμνά καὶ κατάξηρα ὄρη μᾶς. Καὶ οὗτος μὲν εἶναι ὁ ἕτερος τρόπος, καθ' ὃν δυνάμεθα νὰ μετασχηματίσωμεν τὸ ὕδωρ εἰς πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερός τις τρόπος συντομώτερος, ἐπικερδέστερος καὶ, οὕτως εἰπεῖν, τοκογλυφικώτερος· διὰ τοῦ τρόπου τούτου δύναται τις νὰ κερδίξῃ καὶ πλείονα ἴσως τῶν ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος.

Βέβαιον εἶναι καὶ διὰ καταπειστικῶν παραδειγμάτων ἀπειξαμεν, καὶ ὑπ' εὐθύνην μᾶς καὶ μὲ ἰδίαν ἡμῶν δαπάνην δυνάμεθα καὶ αὐθις ἐμπράκτως καὶ ἐν τῷ τόπῳ ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς κοίτας τῶν ποταμῶν Ἰλισσοῦ, Κηφισσοῦ καὶ Ἡριδανοῦ ῥέει ὑπογείως νερὸν ἄφθονον, καὶ ἴσως ἀσυγκρίτως πλείοτερον τοῦ ἀλλαχόθεν ἐρχομένου σήμερον ἐν τῇ πόλει πρὸς πόσιν, καὶ τοῦ ἐν τῷ Κηφισῷ ῥέοντος πρὸς ἀνεπαρκεσιάντην ἄρδυσιν ἢ πότισιν τῶν κτημάτων μᾶς· τὰ πρὸς τοῦτο πρακτικὰ καὶ πειστικώτατα πειράματα δὲν ἀπαιτοῦσι μεγάλην δαπάνην· τὸ πολὺ πολὺ μὲ πεντακοσίας ἢ καὶ χιλίας δραχμὰς δύναται τις νὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν περα-

μάτων τούτων, καὶ ἂν δὲν θελήσῃ νὰ καταβάλλῃ ἡ Κυβέρνησις ἢ ὁ δῆμος ἢ ἄλλος τις εὐπορώτερος ἡμῶν τὴν δαπάνην τούτην, τὴν προκαταβάλλομεν ἡμεῖς, ἀρκεῖ μόνον νὰ μᾶς δοθῇ ἡ πρὸς τοῦτο κανονικὴ ἄδεια ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἢ ὑπὸ τοῦ δήμου, νὰ σχηματισθῇ δὲ καὶ ἐπιτροπὴ ἐξ εἰδημόνων ἀνδρῶν, ἵνα ἐπιβλέπῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πειραμάτων τούτων, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ μᾶς δοθῇ ὑπόσχεσις ὑποζημιώσεως μόνον μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐπιτυχίαν.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ λοιπὸν ἐκτέλεσιν τοιούτων πειραμάτων, γενομένων μὲν ἀμέσως ἤδη, ἀλλὰ πρὸς πλείοτεραν βεβαιότητα ἐπαναληφθησομένων περὶ τὸν Αὐγουστον ἢ τὸν Σεπτέμβριον, νὰ σχηματισθῇ ἐν Ἀθήναις ἐταιρία διὰ μετοχῶν ἑκατονταδράχμων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ πρὸς αὔξισιν τῶν ὑδάτων δαπάνη δὲν θὰ ὑπερβῇ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας δραχμῶν· χίλιοι δὲ μέτοχοι ν' ἀγοράσωσι τὰς μετοχὰς ταύτας, προκαταβάλλοντες ἀμέσως μὲν εἰς τὴν ἐθνικὴν Τραπεζῆν τὸ τέταρτον ἦτοι εἴκοσι πέντε δραχμὰς ἅμα δὲ προκαταβληθῇ οὕτω τὸ τεταρτημόριον πεντακοσίων μετοχῶν, νὰ συγκαλέσῃ ὁ Κύριος διοικητῆς τῆς Τραπεζῆς τοὺς μετόχους εἰς συνέλευσιν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν κατάρτισιν τούτου, οἱ μέτοχοι νὰ καταβάλλωσι καὶ τὸ δεύτερον τεταρτημόριον τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν, καὶ ἀμέσως τότε τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἀφ' οὗ πρότερον ζητήσῃ καὶ λάβῃ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως προνόμιόν τι ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ὑδάτων, νὰ προβῇ εἰς τὸ ἔργον. Μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο μηνῶν νὰ εἰσπράξῃ καὶ τὸ τρίτον τεταρτημόριον τῆς ὀλικῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν, καὶ μετὰ παρέλευσιν ἑτέρων δύο μηνῶν νὰ εἰσπράξῃ τὸ ὅλον τῶν μετοχῶν.

Ἡ δὲ ἐργασία νὰ γείνη ἐπὶ μὲν τῆς κοίτης τοῦ Ἰλισσοῦ ἀκριβῶς κατὰ τὸ μέρος, ὅπερ ἐξελέξατο καὶ ἡ ἐπὶ τούτου διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας συμμερίζομεθα πληρῆστατα τὰς δοξασίας, διαφωνοῦντες μόνον κατὰ τὰ ἐξῆς· ἡ ἐπιτροπὴ σπυρίζει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας μόνον εἰς τὸ βρόχινον ὕδωρ, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ἀκράδαντον πεποιθήσιν, ὅτι ὑπὸ τὴν σημερινὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ θὰ εὗρεθῇ καὶ ἀενάως ῥέον ἀφθονὸν ὕδωρ· μετὰ τὴν εὗρεσιν λοιπὸν τοῦ ὕδατος τούτου νὰ θεθῶσι στερεώτατα θεμέλια πρὸς σχηματισμὸν μεγάλης δεξαμενῆς ἢ ὑδροθήκης. Κύριος σκοπὸς τῆς δεξαμενῆς ταύτης πρέπει νὰ ᾖ τὸ νὰ συλλέγῃ μὲν καὶ τὰ βρόχινα ὕδατα, ἀλλὰ

κυρίως τὸ νὰ ἐμποδίξῃ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπογείως ῥεόντων διὰ στερεωτάτου δὲ προχώματος καὶ στερεῶν ἐπίσης θεμελίων ν' ἀναγκάσῃ ταῦτα, συλλεγόμενα, νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ κατέρχωνται ἂν οὐχὶ καὶ εἰς τὰ ἀνωφερέστερα μέρη τῆς πόλεως, τοῦλάχιστον ὅμως ὑπογείως διὰ σωλῆνος εἰς τὰ κατωφερέστερα αὐτῆς, τουτέστι τὰ κατωτέρω τῆς Μητροπόλεως ἢ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Αἰόλου καὶ Ἐρμού.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἴμεθα βεβαιότατοι ὅτι θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς δεξαμενῆς ταύτης καὶ θὰ ἐνοικιασθῶσιν ἀμέσως πολὺ πλείονα τῶν ἑκατὸν δραμίων ὕδατος καθαρῶ καὶ διαυγεστάτου ἄς μὴ λησμονήσωμεν δὲ ὅτι ἕκαστον δράμι ὕδατος ἐνοικιάζεται κατ' ἔτος ἀνά δραχμὰς ἑβδομήκοντα πέντε. Πρὸς δὲ τούτοις εἴμεθα πληρέστατα πεπεισμένοι, ὅτι διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς τινὸς στερεᾶς δεξαμενῆς θὰ συλλέγεται ὕδωρ ἄφθονον καὶ ἱκανὸν νὰ ποτίξῃ καὶ τὸ ἡμισυ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς, τουτέστι σύμπαντα τὰ κτήματα τὰ κατωτέρω τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τὰ μέχρι τοῦ Φαληρέως καὶ τοῦ Πειραιῶς κείμενα.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιτυχία εἶναι βεβαιότατη, δυνάμεθα νὰ ἐγγυηθῶμεν περὶ αὐτῆς δυνάμεθα μάλιστα ν' ἀσφαλίσωμεν καὶ τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον τῶν μετόχων. Εἰς καὶ μόνον κίνδυνος ὑπάρχει ἢ ἐκ βαρβαριότητος τινὸς βροχῆς καὶ ἐκ χειμάρου καταστροφή τῆς δεξαμενῆς. Ἀλλὰ πρῶτον πάντων φρονούμεν ὅτι ἡ μηχανικὴ ἔκαμεν ἤδη ἱκανὰς προόδους, ὥστε νὰ προῖδῃ καὶ προλάβῃ τὸν ἐνδεχόμενον τοῦτον κίνδυνον· στερεωτάτα θεμέλια, στηριζόμενα ὑπὸ εὐρυτάτων καὶ ἐπικλινῶν στηλοβατῶν (ποδαρικῶν) εἶναι ἱκανὰ νομιζόμεν νὰ προλάβωσιν τὸν κίνδυνον τοῦτον. Ἄλλως δὲ γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ γενόμενοι σήμερον χειμαροὶ προέρχονται ἐνεκὰ τῆς γυμνότητος τῶν ὁρέων μας· ὅσο γυμνότερα εἶναι ταῦτα, τόσο σπανιώτερον μὲν ἀλλὰ καὶ βαρβαριότερον βρέχει· φρονούμεν δὲ ἐν πεποιθήσει ὅτι δὲν θ' ἀφήσωμεν αἰωνίως γυμνὰ τὰ ὄρη μας· ἐπομένως ὅσον πλείωτερον θ' ἀναπτύσσεται ἐν αὐτοῖς ἡ δένδροφυτεία, τόσο ὀλιγώτερος θὰ ἦναι ὁ ἐκ τῶν χειμάρων κίνδυνος. Ηὐκυστάμην τινες φοβούμενοι καὶ τὴν κατὰ τὸ θέρος ἐξάτμισιν· ἀλλ' εὐσεβάστως παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἐπιφοβός, διότι ὅσον ὀλίγα καὶ ἂν ἦναι τὰ εἶτε ἐκ τῶν βροχῶν μόνον εἶτε καὶ ἐκ τῶν σήμερον ὑπογείως ῥεόντων ἐν τῇ δεξαμενῇ συλλεγόμενα ὕδατα, οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐξατμισθῶσιν κατὰ τοσοῦτον, ὥστε νὰ

μὴ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως. Ἄλλως δὲ τὴν ἐξάτμισιν προλαμβάνει τις, ἐὰν φροντίσῃ νὰ φυτεύσῃ ἀμέσως περίξ τῆς δεξαμενῆς καὶ κατὰ μεγάλην τιὰ ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν δένδρα, ἀναπτυσσόμενα ταχέως, οἷον λεύκας ἢ ἰτέας.

Κατὰ δὲ τὴν κοίτην τοῦ Ἡριδανοῦ κατάλληλον θεωροῦμεν τὴν θέσιν πρὸς σχηματισμὸν τοιαύτης δεξαμενῆς ἀνωτέρω τῆς πρώτης γεφύρας, ἣν ἀπαντῶμεν, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ διευθυνόμενοι εἰς Πατήσια· σμικρὸν τι πέραν τοῦ Πολυτεχνείου, ἢ κατὰ τὸ ῥεῦμα τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ιδιοκτησιῶν τῆς Κυρίας Τοσίτσα· κατωτέρω τῆς γεφύρας ταύτης ῥέει αἰωνίως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ ἀμέσως μάλιστα ὑπὸ τὴν γέφυραν καὶ πρὸς δεσμάς αὐτῆς καὶ σμικρὸν τι νάμα ὕδατος· τὸ ὕδωρ τοῦτο, καὶ ἐτι μεγαλειτέρω τούτου ποσότης, θὰ συλλέγεται τότε ἐν τῇ δεξαμενῇ, ἥτις ἂν μάλιστα γίνῃ σμικρὸν τι ἀνωτέρω τῆς γεφύρας, καὶ φυτευθῶσι ταχέως καὶ τὰ περίξ, θὰ παρέχῃ ἀξιολογωτάτην θέαν καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὰ μέρη ταῦτα ἐξερχόμενοι εἰς περίπατον. Ἀποροῦμεν μάλιστα πῶς δὲν ἐπεχείρησαν μὲ μικρὰν τινα δαπάνην νὰ κατασκευάσωσιν τὴν δεξαμενὴν ταύτην, οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης τῶν αἰιδίμων Στουρνάρη καὶ Τοσίτσα πρὸ τῆς θεμελιώσεως τοῦ Πολυτεχνείου, ἵνα ὀφελῆθωσιν ἐκ τῶν ὕδατων τῆς δεξαμενῆς πρὸς ἀνέγερσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πολυτεχνείου.

Ἀπὸ τοιαύτης τινὸς δεξαμενῆς θὰ ποτιζῶνται, ὡσπερ καὶ ἄλλοις εἶπομεν τοῦτο, ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν Πατησίων, ὁδὸν τῆς Κολοκυνθοῦς, ὁδὸν Λιοσίων καὶ ὁδὸν Σκλέπα, δένδρα καὶ τὰ παρακείμενα κτήματα, θὰ καταβρέχωνται δὲ τακτικῶς καὶ ἀφθόνως καὶ οἱ δρόμοι, καὶ οὕτω θ' ἀπαλλαγῶμεν τοῦ κατατυπώττοντος ἡμᾶς κοινοῦτοῦ.

Κατὰ δὲ τὴν κοίτην τοῦ Κηφισσοῦ κατάλληλον θεωροῦμεν θέσιν πρὸς κατασκευὴν δεξαμενῆς πλατεῖαν τιὰ πρὸς δεσμάς τοῦ χωρίου Τουρλῆ. Ἡ πλατεῖα αὕτη εἶναι καὶ σήμερον κατάφυτος ὑπὸ πλατάνων καὶ ἰτεῶν· αὐτῇ εἶναι πιθανώτατον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν βεβαιότατον, ὅτι θὰ εὐρεθῇ ὑπὸ τὴν σημερινὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ μεγίστη ποσότης ὕδατος, ῥεόντος ὑπογείως. Ἄπαντα τὰ κατὰ τὴν πλατεῖαν ταύτην δένδρα, ιδιόκτητα μάλιστα ὄντα, πρέπει νὰ σεβασθῇ τις μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας· ὑπ' αὐτὰ δὲ ἢ σμικρὸν τι κατωτέρω τούτων νὰ θεμελιώσῃ τις τὴν δεξαμενὴν, ἀλλὰ διὰ θεμελίων καὶ στηλοβατῶν ὅσον

ἔνεστι στερεῶν· νὰ μεταχειρισθῆ δὲ πρὸς τοῦτο, ἂν ἦναι ἀνάγκη, καὶ θηραϊκὴν γῆν· νὰ μὴ φεισθῆ δὲ καὶ τοῦ σιδήρου, ὥστε οὐχὶ μόνον νὰ προσκολληθῶσι στερεῶς πρὸς ἀλλήλους ἅπαντες οἱ ὀγκάλιστοι, οἱ μέλλοντες νὰ σχηματίσωσι τὴν βάσιν τῶν θεμελιῶν καὶ τὸν κατωφερέστερον τοίχον τῆς δεξαμενῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδεθῶσι πρὸς ἀλλήλους διὰ στερεῶν ἐλασμάτων σιδήρου, νὰ γείνη δὲ ἰκανῶς εὐρεία καὶ ἰκανῶς ἐπιμήκης ἐνταῦθα ἡ δεξαμενὴ, διότι βεβαϊότατα οὐχὶ μόνον θὰ ἐπαρκῆ πρὸς ἀφθονον πότισιν ὄλων τῶν κατωτέρω αὐτῆς κτημάτων, ἀλλὰ θὰ εὐρίσκηται πάντοτε καὶ πλήρης ὕδατος, ἀμφιβάλλομεν μάλιστα ἂν θὰ ἐπαρκῆ νὰ συλλέγῃ ἅπασαν τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος.

Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ ἀνωφερέστερον πάντων τῶν ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἀττικῆς κτημάτων, τὸ μεθόριον μεταξὺ τοῦ δήμου Ἀθηνῶν καὶ Φυλῆς· καὶ ἐπομένως ἅπαντα τὰ κατωτέρω αὐτοῦ κείμενα κτήματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν θὰ ποτίζονται εὐκόλως· περιττὸν δὲ εἶναι νὰ εἴπωμεν ἤδη καὶ ἀφρόνως καὶ μὲ μικρὰν δαπάνην, διότι τοῦτο θ' ἀποδείξωμεν ἐνταῦθα μὲν μὲ πιστικότητα παραδείγματα, καὶ μὲ μαθηματικὴν, οὕτως εἶπειν, ἀκρίβειαν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐκτελέσεως ἀναδεχόμεθα ὑπ' εὐθύνην μας ν' ἀποδείξωμεν τοῦτο καὶ ἐμπράκτως.

Καὶ ἡ μὲν δαπάνη πρὸς ἐντέλεσιν πειραμάτων δὲν θὰ υπερβαίη, εἴπομεν, τὰς πεντακοσίας ἢ χιλίας δραχ. καὶ ταύτην προκατάβλλομεν ἡμεῖς ἐπὶ ὑποσχέσει ἀποζημιώσεως οὐχὶ διὰ χρημάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς παραχωρήσεως πέντε ἢ δέκα μετοχῶν μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐπιτυχίαν τῶν πειραμάτων καὶ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐταιρίας· ἄλλως οὐδεμίαν ἀξιούμεν ἀποζημιώσειν. Ἡ δὲ δαπάνη πρὸς κατασκευὴν τριῶν δεξαμενῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ υπερβαίη τὰς ἑκατὸν χιλιάδας δραχμᾶς· αἱ δραχμαὶ αὗται πρέπει νὰ συλλεγῶσι διὰ χιλίων ἑκατονταδράχμων μετοχῶν, ν' ἀρχίσῃ δὲ ἡ ἐργασία ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πειραμάτων καὶ τὴν πώλησιν πεντακοσίων μετοχῶν. Γὰρ δὲ λοιπὰς μετοχὰς καὶ ἂν δὲν δυνηθῆ νὰ πωλήσῃ ἀμέσως ἡ ἐταιρία, πιστεύομεν ὅτι δὲν θὰ δυσκολευθῆ ν' ἀγοράσῃ ἀνὰ ἑκατὸν ἢ καὶ διακοσίας ὁ δῆμος ἢ ἡ Κυβέρνησις. Δὲν θὰ δυσκολευθῆ ἴσως ν' ἀγοράσῃ τινὰς τούτων καὶ ἡ Λύλη, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ Τράπεζα.

Τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον τῶν μετοχῶν, λογιζομένου τοῦ τόκου πρὸς ὀκτὼ τοῖς ἑκατὸν, θέλει ἀπαιτεῖ κατ' ἔτος δαπάνην ὀκτὼ χιλιάδων δραχμῶν. Πρὸς διοίκησιν τῆς ἐταιρίας τῶν ὑδάτων ἐνδέχεται νὰ χρειασθῶσι τὸ πολὺ ἐξ χιλιάδες δραχμῶν κατ'

ἔτος, ὥστε τὸ ὄλον τῶν εἰσπράξεων, τὰς ὁποίας ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ εἰσπράττῃ κατ' ἔτος ἡ ἐταιρία, δὲν θὰ υπερβαίη κατ' ἔτος τὸ ποσὸν τῶν δέκα τεσσαρῶν χιλιάδων δραχμῶν. Ἀλλὰ τοσαύτας μόνον θὰ εἰσπράττῃ ἡ ἐταιρία· γνωστὸν εἶναι ὅτι κατ' ἔτος ἐνοικιάζεται τὸ ἐν αἷ πῶλει ὕδωρ ἀνὰ ἐβδομήκοντα πέντε δραχμὰς τὸ δράμι. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἡ ἐταιρία θὰ δυνηθῆ νὰ εἰσάξῃ ἐν τῇ πόλει καὶ νὰ ἐνοικιάσῃ πολὺ πλείονα τῶν ἑκατὸν δραμίων ἀπὸ μόνης τῆς ἐπὶ τὸν Ἰλισσὸν δεξαμενῆς. Ἐντεῦθεν λοιπὸν μόνον θὰ ἔχη ἑπτὰ καὶ ἡμισείας χιλιάδων δραχμῶν κατ' ἔτος εἰσόδημα. Πρὸς δὲ τούτοις θὰ ἔχη διπλάσιον ἴσως καὶ τριπλάσιον εἰσόδημα ἐκ τοῦ διὰ τοῦ πλεονάζοντος ὕδατος ἐν τῇ δεξαμενῇ ταύτῃ ποτίσματος τῶν κτημάτων. Χωρὶς δὲ ν' ἀναλογισθῶμεν τὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ἡ ἐταιρία ἐκ τῆς εἰς τὸν δῆμον ἢ εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς ἐνοικιάσεως τῶν ὑδάτων τῆς ἐπὶ τὸν Ἡριδανὸν δεξαμενῆς, ἀρκούμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὡς ἐγγίστα τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν ὑδάτων τῆς ἐν τῷ Κηρισσῷ δεξαμενῆς.

Πιθανώτατον καὶ σχεδὸν βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ εὐρεθησάμενον καὶ συλλεξόμενον ἐνταῦθα ὕδωρ θὰ ἦναι ἀσυγκρίτως πλείωτερον τοῦ ὑπάρχοντος, ἐκ τούτου δὲ ἀλεύθουσιν ἤδη δέκα περίπου μύλοι· πρὸς δὲ τούτοις ποτίζονται καὶ ἄπειρα κτήματα, τῶν ὁποίων τὸ εἰήσιον εἰσόδημα κατὰ μέσον θρον προσεγγίζει τὰς διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν. Ἴνα ἐκτιμῆσῃ τις καλῶς τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη ἐν τῷ Κηρισσῷ ὕδατος, ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι πρὸς ἐνιαύσιον μὲν ἐνοικίαισιν ποτιστικοῦ ὕδατος, σπανίως σχεδὸν ἢ οὐδέποτε εὐρίσκει τις, διότι πᾶς ὁ ἔχων μεταχειρίζεται αὐτὸ πρὸς πότισιν τῶν κτημάτων του· σπανιώτατα ὁμως εὐρίσκει τις ν' ἀγοράσῃ καὶ ὡς ἰδιόκτητον ποσότητά τινα τοῦ ὕδατος τούτου· λογίζεται δὲ πάντοτε μὲ τὴν ὥραν καὶ συνθῆως πωλεῖται ἀνὰ δύο χιλιάδας δραχμὰς τὴν ὥραν· ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Κηρισσὸς ἔχει ἤδη ἑκατὸν ἐξήκοντα ὀκτὼ ὥρας νεροῦ, ὅσας δηλαδὴ ὥρας ἔχει μία ἐβδομάς, τότε πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη ἐν τῷ Κηρισσῷ ὕδατος εἰς τριακοσίας τριάκοντα ἐξ χιλιάδας δραχμὰς, τοσαύτην περίπου θὰ ἦναι καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἐν τῇ δεξαμενῇ συλλεγθησόμενου ὕδατος, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ συλλεγθῆται ἐν αὐτῇ ἴσον ποσὸν τοῦ ὑπάρχοντος σήμερον, ἀλλὰ κατὰ μεγίστην πιθανότητα θὰ εὐρεθῆ ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρα τῆς ὑπαρχούσης σήμερον ποσότητος.

Ἀναντίρρητον λοιπὸν εἶναι ὅτι τὸ ἐτήσιον μέρισμα ἐκάστῃς μετοχῆς θὰ ἴηαι ἰσάξιον τῆς ὀρχικῆς ἀξίας αὐτῆς, τούτεστιν οἱ μέτοχοι θὰ λαμβάνωσι κατ' ἔτος πλὴν τοῦ ὑπερόγκου τόκου τῶν ὀκτὼ τοῖς ἑκατὸν καὶ μέρισμα ἑκατὸν ἴσως τοῖς ἑκατὸν· ἂν δὲ θελήσωσιν οἱ μέτοχοι νὰ πωλήσωσι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας ὡς ἰδιόκτητον τὸ εὐεθεσόμενον ὕδωρ, τότε κατὰ πολλὴν πιθανότητα θὰ λάβωσι καὶ κέρδη τριακόσια ἢ καὶ τετρακόσια τοῖς ἑκατὸν, θὰ ἔχωσι δὲ καὶ τὴν ἀξίωσιν νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τε τῶν ζώντων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ὡς εὐεργέται τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ δεῦτερος τρόπος, καθ' ὃν δύναται τις νὰ μεταβάλλῃ τὸ ὕδωρ εἰς πλοῦτον καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερον.

Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πραγματείας ἡμῶν περὶ ποσίμων καὶ ποτιστικῶν ὑδάτων ἐπέστῃσε σπουδαίως τὴν προσοχὴν τῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, διώρισε δηλαδὴ καὶ ἐπιτροπὴν, ἣτις εἰργάσθη, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως μάλιστα ἐμάθομεν ὅτι ἐπέισθη καθ' ὀλοκληρίαν περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἐφαρμοσίμου τῶν παρ' ἡμῶν δημοσιευθέντων· ἀλλὰ μετὰ τὴν πρώτην ταύτην δοκιμαστικὴν τρόπον τινὰ ἐργασίαν ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ τοῦ ὑπουργείου τὴν διορίσασαν τὴν ἐπιτροπὴν Κυβερνήσιν τοῦ Κ. Βούλγαρη διεδέχθη ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κ. Κανάρη, προχθὲς δὲ μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ ἐπ' αὐτῆς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Κύριος Ζαίμης, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του οὐδὲν ἔγεινεν, οὔτε ἀνεστάλη δηλαδὴ ἡ ἐντολὴ τῆς ἐπιτροπῆς οὔτε νεωτέρα τις ὄθησις ἢ παραγγελία ἐδόθη, ἔνεκα ἄλλων περιπετειῶν τῆς Κυβερνήσεως. Πιστεύομεν δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι καὶ ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν θέλει ἔχει ἰκανὸν ζῆλον πρὸς ἐκτέλεσιν τοιοῦτου εὐεργετικοῦ ἔργου ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ὑπουργῶν καὶ πάντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων συχνότατα ἀλλάσσοσι παρ' ἡμῖν, καὶ μακρὰ πείρα ἄλλων ἐθνῶν ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἔργα εὐδοκιμοῦσιν ὑπὸ ἐταιριῶν διευθυνόμενα μᾶλλον ἢ ὑπὸ Κυβερνήσεων, διὰ τοῦτο τολμῶμεν νὰ προτείνωμεν τὴν σύστασιν τοιαύτης ἐταιρίας· ἵνα μὴ ῥιψοκινδυνεύσῃ δὲ ἡ ἐταιρεία οὐδ' ὀβολὸν ἀνευ βεβαιωτάτης ἐλπίδος ἐπιτυχίας, διὰ τοῦτο ἀναδεχόμεθα ἡμεῖς πᾶσαν τὴν προκαταρκτικὴν πρὸς ἐκτέλεσιν πειραμάτων δαπάνην ὑπὸ τοῖς ἐκτεθέντας ἤδη ὄρους ἀναδεχόμεθα πρὸς τούτοις νὰ συστήσωμεν καὶ ὀργανίσωμεν τὴν ἐταιρίαν ἅμα μᾶς δοθῇ ὑπὸ

τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς ἢ ἀπαιτούμενη ἄδεια καὶ διορισθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῆς δημορχίας ἢ πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν πειραμάτων ἐπιτροπὴ· τὴν παρούσαν πραγματείαν μᾶς ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν θὰ ὑποβάλλωμεν εὐσεβάστως δι' ἀναφορᾶς μᾶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τὴν δημορχίαν καὶ θὰ ἐξαιτήσωμεν τὴν ἄδειαν τῆς συστάσεως τοιαύτης ἐταιρίας.

Περὶ ὑδροθηκῶν ἐν Ἀλγερία καὶ Ἰσπανία.

Μόλις εἶχομεν γράψαι τὴν περὶ μετασχηματισμοῦ τοῦ ὕδατος εἰς πλοῦτον πραγματείαν καὶ εἶδομεν ὅτι ἡ ἐν Παρισίους διάσημος Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων (Journal des Debat) ἐν τῷ ἀπὸ 24 Ἀπριλίου φύλλῳ αὐτῆς περιέχει διεξοδικὴν καὶ πολυτιμὸν ἐπιστημονικὴν περίληψιν ἄρτι ἐκδοθέντος ὑδραυλικοῦ τινος συγγράμματος τοῦ Κυρίου Μαυρικίου Αὐμάρδου περὶ τῶν ποτιστικῶν ὑδάτων τῆς μεσημβρινῆς Ἰσπανίας.»

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Χάμπρας καὶ τῆς Μάντας τοῦ νομοῦ τῆς Ὁράνης ἐν Ἀλγερία ἔπαυον καὶ πάσχοσι φαίνεται ὅσα καὶ ἡμεῖς σήμερον πάσχομεν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἔνεκα τῆς λειψυδρίας. Τριακόσαιο χιλιάδες περίπου στρέμματα γῆς ἀρίστης τῶν ἐπαρχιῶν ἐκεῖνων ἔμειναν ἄγονα, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ὕδατος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρουσιάσθη Ἀγγλικὴ τις ἐταιρεία, ἔχουσα ἐν ἑκατομύριον λιρῶν κεφάλαιον καὶ ἐπρότεινε ν' ἀγοράσῃ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ δημόσιον διακοσίας περίπου χιλιάδας στρέμματα, ἵνα μετασχηματίσῃ τὸ ὅλον τῶν γαιῶν τούτων εἰς ποτιστικὰς καὶ σπεῖρῃ ἐν αὐταῖς βαμβάκιον. Ἡ Κυβέρνησις διὰ λόγους πολιτικούς μᾶλλον δὲν ἐδέχθη μὲν τὴν πρότασιν, δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως καὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Μαθοῦσα δὲ, ὅτι ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰσπανία ὑπῆρχόν ποτε τοιοῦτοί τόποι καὶ μετεσχηματίσθησαν ποτιστικοὶ δι' ὑδροθηκῶν, ἔπεμψε τὸν Κύριον Αὐμάρδον, ἵνα σπουδάσῃ ἐπιτοπίως τὰς ἐν Ἰσπανία ὑδροθηκὰς. Μετὰ τρίμηνον δὲ σπουδῆν ὁ Κύριος Αὐμάρδος, ἐδημοσίευσεν σπουδαῖον περὶ τούτου συγγράμμα, τοῦ ὁποῦ ἀνάλυσιν ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἡ ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων.

Κατὰ τὸν Κύριον Ἀυμάρδον ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἰσπανίᾳ ὑπάρχουσιν ἐξ γιγαντώδεις ὑδροθήκαι· ἡ μὲν τῆς Ἀλμάντζης ὠκοδομήθη ὑπὸ τὸν Μαύρων κατὰ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ἑκτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος καὶ ἔχει βάθος μὲν εἴκοσι μέτρων καὶ ἐξήκοντα ἐννέα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, μήκος δὲ ὀγδοήκοντα ἐννέα μέτρων· ἡ δὲ τῆς Ἰλχης ἔχει βάθος εἴκοσι τριῶν μέτρων καὶ εἴκοσι ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου· ἡ τῆς Νιζιέρας ἔχει βάθος τριάκοντα μέτρων καὶ ἐννεήκοντα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου· ἡ τῆς Λοζόγριας ἔχει βάθος τριάκοντα μέτρων· ἡ τοῦ Val d'Infierno ἔχει βάθος τριάκοντα πέντε μέτρων καὶ πεντήκοντα ἑκατοστῶν· ἡ τῆς Ἀλικάντης τέλος, ἥ τις εἶναι ἡ ὑψηλότερα πασῶν, καὶ σχεδὸν σύγχρονος τῆς τῆς Ἀλμάντζης, ἀποπερατωθεῖσα κατὰ τὸ 1564, ἔχει βάθος τεσσαράκοντα δύο μέτρων καὶ ἐβδομήκοντα ἑκατοστῶν.

Ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ σπουδαῖα πράγματα περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑδροθηκῶν μαθοῦσα παρὰ τοῦ Κυρίου Ἀυμάρδου ἢ ἐν Ἀλγερίᾳ Γαλλικῇ Κυβέρνησις καὶ πεισθεῖσα περὶ τοῦ ἐπικυτοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, καίτοι ἄλλως οὐδένα δισταγμὸν περὶ τούτου ἔχουσα, διότι καὶ σήμερον οἰκοδομεῖται ἐν Γαλλίᾳ ὑδροθήκη, πεντήκοντα μέτρων βάθος ἔχουσα, ἀπεράσισε τὴν κατασκευὴν ὑδροθήκης ἐν Χάμπρα τῆς Ἀλγερίας.

Ἄντι ὅμως νὰ δαπανήσῃ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἑτοιμὰ χρήματα, ἢ ἀντὶ νὰ λεπτολογήσῃ περὶ τὴν παραχώρησιν προνομίων εἰς ἑταιρίας ἢ εἰς ἐπιχειρηματίας ἐργολάβους, ἐπώλησεν εἰς τινα ἑταιρίαν τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ δημόσιον γαίας, ἀντὶ πόσου νομίζει ὁ ἀναγνώστης; ἀντὶ δέκα περίπου λεπτῶν τὸ στρέμμα· τουτέστιν ἐπώλησεν εἴκοσι τέσσαρας χιλιάδας καὶ ἑκατὸν ἐκτάρια γῆς, ἀντὶ εἴκοσι τεσσαρῶν χιλιάδων καὶ ἑκατὸν φράγγων, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ κατασκευάσῃ ὁ ὄγοραστής μὲ ἰδίους αὐτοῦ κινδύνους καὶ δαπάνας μέχρι τῆς 31 Ὀκτωβρίου τοῦ 1867 τὴν ὑδροθήκην, ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ κοστίσῃ περὶ τὰ δύο ἡμισυ ἑκατομμύρια φράγγα, καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἐπίσης τοῦ ν' ἀποζηρήσῃ ἄλλας τινὰς γαίας τοῦ Μάκτας, ἀπαιτούσας πρὸς τοῦτο δαπάνην ἐνὸς περίπου ἑκατομμυρίου.

Ὅτ' ἐκπλαγῆ θεαίως ὁ ἀναγνώστης, ὅταν μάθῃ ταῦτα πάντα καὶ θ' ἀπελπισθῇ ἴσως ὅτι θ' ἀξιωθῶμεν ἐν ταῖς ἡμέραις μας νὰ ἰδῶμεν καὶ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα, τοιοῦτον μεγάλας δα-

πάνας ἀπαιτούντα ἔργα. Ἀλλὰ πρῶτον παρατηροῦμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ τῇ Ἀλγερίᾳ, ἐπεχείρησαν ἔργα γιγαντιαία, ἵνα ἐπαρκέσωσι μὲ μόνον τὸ βρόχινον ὕδωρ, καὶ καταστήσωσι μόνον μὲ αὐτὸ ποτιστικὰς μεγάλας ἐκτάσεις· ἢ ἐν Ἀλγερίᾳ ὑδροθήκη θὰ χωρῇ τριάκοντα ἑκατομμύρια κυβικὰ μέτρα ὕδατος· ἡμεῖς δ' ἐνταῦθα δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ προσμείνωμεν μόνον ἀπὸ τὸ βρόχινον ὕδωρ ὑπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῶν κοιτῶν τῶν ποταμῶν μας θὰ εὕρωμεν ἀφθονον ὕδωρ, ἀρκεῖ μόνον λοιπὸν νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν περαιτέρω ματαίαν ἀπώλειαν αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου δυνάμεθα νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς τὰς ἀνάγκας μας. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον παρατηροῦμεν, ὅτι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τοσούτου βάθους εἰς τὰς δεξαμενάς ἢ ὑδροθήκας μας διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ νερὸν μέχρι τῆς ἐπιφανείας, ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ μᾶς χρειασθῇ καὶ δέκα μόνον μέτρων βάθος. Κατὰ τρίτον λόγον παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ ἐκτάσεις τῶν γαιῶν, τὰς ἑποίας θέλομεν νὰ ποτίσωμεν εἶναι σχεδὸν σπιθαμιαῖαι, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς ἀπερκιντοὺς ἐκτάσεις τῆς Χάμπρας ἐν τῇ Ἀλγερίᾳ, ἄλλως δὲ αἱ ἐκτάσεις ἐνταῦθα εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, τμηματικαί· τὸ τριτημόριον περίπου τῆς ὅλης πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς καὶ τὸ ὅλον ἢ τὸ ἡμισυ τῆς πόλεως δυνάμεθα νὰ ποτίσωμεν ἀπὸ τῆς ἐν Ἰλισσῷ δεξαμενῆς. Μέρος τι τῆς ὅλης ἐκτάσεως δυνάμεθα νὰ ποτίσωμεν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Ἡριδανῷ, καὶ σύμπαν τὸ ἐπίλοιπον ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Κηφισῷ, ὥστε αἱ παρ' ἡμῖν ἀναγκαῖαι ὑδροθήκαι, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς ἐν Χάμπρα τῆς Ἀλγερίας καὶ τὰς κατὰ τὴν Μεσημβρινῇ Ἰσπανίᾳ θ' ἀναλογούσιν ὡς μικραὶ λεκάναι πρὸς μεγάλας λίμνας. Ἴνα πεισθῇ δὲ τις κάλλιον περὶ τούτου προσθέτομεν, ὅτι ἡ μὲν ἐν Χάμπρα ὑδροθήκη θὰ ἔχῃ, ὡς εἴπομεν, χωρητικότητα τριάκοντα ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων ὕδατος, ἡ δὲ γενησομένη ἐπὶ τοῦ Ἰλισσοῦ κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἑλωτερικῶν θὰ ἔχῃ χωρητικότητά μολὶς εἴκοσι πέντε χιλιάδων κυβικῶν μέτρων· ἢ ἐν Χάμπρα πρέπει νὰ ἔχῃ βάθος πεντήκοντα ἴσως μέτρων, ἐν ᾧ ἢ ἐν Ἰλισσῷ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ βάθος μεγαλύτερον τῶν δέκα μέτρων· ἢ ἐν Χάμπρα θὰ χωρῇ, ὡς εἴπομεν, τριάκοντα ἑκατομμύρια, ἐν ᾧ ἢ ἐπὶ τοῦ Κηφισσοῦ ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ μόνον ἑκατὸν χιλιάδων κυβικῶν μέτρων χωρητικότητα, ἵνα ποτίξῃ πᾶσαν τὴν πεδιάδα.

Ἄς μὴ ἐκπλαγῶμεν λοιπὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἀναγκαίας δαπάνης πρὸς κατασκευὴν ὑδροθήκης ἐν Χάμπρα. Ἄλλως δὲ οὔτε ἢ ἐν Ἀλγερίᾳ Γαλλικῇ Κυβέρνησις εἶναι

τόσον ἀνόητος, ὥστε νὰ πωλῆσῃ τσαύτας γαίαι ἀντὶ τοσοῦτον εὐτελοῦς ποσοῦ, οὔτε ἡ ἔταιρία τόσον ἀφιλοκερδῆς, ὥστε ν' ἀναδεχθῆ τσαύτας ὑποχρεώσεις χωρὶς νὰ ἐλπίζῃ τὰ κέρδη τῆς τὰ πάντα ἐν τῇ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ εἶναι λελογισμένα ἀμφοτέραι ἕκαμον τοὺς λογαριασμούς των καὶ εὖρον τὸ συμφέρον των. Βεβαίως ἡ ἐν Ἀλγερῖα Γαλλικῇ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν εἰκοσι τεσσάρων χιλ. φράγγων, ἵνα πωλῆσῃ ἀντὶ τούτων μόνον τσαύτας γαίαι, ἀλλ' ἀπέβλεψεν εἰς τὴν μέλλουσαν ἀφέλειαν, ἣτις θέλει προσγίνοι εἰς τὸ Κράτος ἐκ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν ἡδὴ ἀγόνων τούτων γαιῶν εἰς γαίαι παραγωγικωτάτας· ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι μάλιστα καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ πωληθεῖσαι σήμερον ἀντὶ ἐνὸς φράγγου τὸ ἑκτάριον γαίαι, θὰ κοστίσωσιν εἰς τὴν ἔταιρίαν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὑδροθήκης καὶ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἄλλων ἐλῶν ἀντὶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐνὸς φράγγων τὸ ἑκτάριον· ἀλλ' ἀμέσως τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν θὰ δώσωσιν, ἂν ἐνοικιασθῶσι, καθαρὸν εἰσόδημα ἀνὰ ἑκατὸν εἰκοσι πέντε φράγγα, τούτεστι θὰ δίδωσιν εἰσόδημα τόσον, ὅσον καὶ ἡμεῖς ὑπελογίσασαμεν, ὅτι θὰ δίδωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ αἱ διὰ μετοχῶν γενησόμεναι ὑδροθῆκαι. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃ καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ μετασχηματίσῃ τὴν Ἀττικὴν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, πρέπει καὶ βιαστικῶς ν' ἀγοράσῃ ἅπαντα τὰ ξηρὰ καὶ ἄγονα καὶ ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ὑγίειαν τῶν πολιτῶν ὄρη τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἔπειτα νὰ μεταπωλῆσῃ ταῦτα ὡς ιδιόκτητα ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς ἢ καὶ δωρεὰν εἰς ἔταιρίαν τινα ἢ καὶ εἰς τοὺς θέλοντας πολίτας, ἀλλὰ μὲ τὴν ῥητὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ τὰ μετασχηματίσωσιν οὗτοι ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας εἰς δάσῃ· καὶ ἂν μὲν πράξῃ οὕτως, εἴμεθα πεπεισμένοι πληρέστατα, ὅτι ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου τὸ κλίμα τῶν Ἀθηνῶν θὰ γείνη τὸ εὐκραέστερον, τὸ ὑγιεινότερον καὶ τὸ θερπνότερον κλίμα τοῦ κόσμου. Ἄλλως τε αἰωνίως θὰ μαστιζώμεθα ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ, ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ζέσσης, ὑπὸ τοῦ διαπεραστικοτάτου ψύχους, καὶ ὑπὸ τῆς ἀφορήτου σπάνης καὶ τῆς κακῆς ποιότητος τῶν τροφίμων; Ποίαν ἰδέαν δύναται νὰ λάβῃ πρὸς Θεοῦ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος περὶ ἡμῶν, ὅταν μάθῃ, ὅτι ἐν τῇ φυσικῇ πατρίδι τῆς ἐλαίας, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ φέρωμεν καὶ ἀλλαχόθεν ἐλαιον, διότι τὸ ἐγγύριον δὲν ἐπαρκεῖ; Ποίαν ἰδέαν δύναται νὰ λάβῃ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος περὶ ἡμῶν, ὅταν ἔρχηται τις ἐνταῦθα καὶ δὲν εὐρίσκῃ οὔτε κρέατα παχέα οὔτε χόρτα οὔτε ὀπώρας ἀρθονα, ὅπως ὑπάρχουσι σήμερον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκ βράχου συγ-

κειμένη Μελίτη; Ποῖος εὐρωπαῖος ἤθελε τὸ πιστεύσει πρὸς Θεοῦ, ὅτι στερούμεθα λαχάνων κατὰ τοὺς ὀκτῶ μῖνας του ἔτους; Ποῖος ἤθελε τὸ πιστεύσει ὅτι ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Περικλέους καὶ τὰ ἐπὶ Τουρκίας ὑπάρχοντα ἀναβρυτήρια ἢ τὸ ὄνομα μόνον διατηροῦσι; πῶς θέλετε νὰ ὑπάρξῃ ἰκμάς φυτικὴ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὅταν δὲν φροντίζωμεν ν' ἀνεύρωμεν μὲ μικρὰν τινα δαπάνην τὰ ὑπογείως βέοντα νάματα τῶν ποταμῶν μας; πῶς θέλετε νὰ ἀνθεξοῦν καὶ ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ αὐταὶ αἱ ἐν τῇ πέτρᾳ αὐτομάτως φυόμεναι ἄγρια ἐλαίαί μας, ὅταν δὲν φροντίζωμεν νὰ προστατεύσωμεν αὐτὰς ἀπὸ τῶν αἰγῶν;

Λυπούμεθα διότι ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν δυνάμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα ὅσα περὶ τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως ὑποδειχθέντων διὰ τῆς Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν οἰκοθεν ἢ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Μελίσσης ὁρμώμενοι μᾶς γράφουσιν ἐκ διαφόρων Μεγαλοπόλεων διάφοροι φιλοπάτριδες ὁμογενεῖς, οὐδεμίαν ἄλλοτε πρὸς ὑμᾶς συμπάθειαν ἢ σχέσιν ἔχοντες, οὔτε κἂν ἐξ ὄψεως γινώσκοντες ὑμᾶς. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τούτων πᾶς τις ἤθελε πεισθῆ περὶ τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης τοῦ ν' ἀσχοληθῶμεν εἰς πράγματα θετικά, ἐπαγγελλόμενα τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους καὶ ν' ἀφῆσωμεν κατὰ μέρος τὰς ἐριθίας καὶ λογομαχίας· καὶ ἂν μὲν ἀσχοληθῶμεν εἰς τὰ πρῶτα, οὐδέποτε θὰ μᾶς ἐλλείψῃ ἡ συνδρομὴ τῶν ὁμογενῶν ἢ καὶ ἡ συμπάθεια πάσης τῆς Εὐρώπης καὶ παντός τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου· ἂν δὲ τούναντίον, κίνδυνος εἶναι νὰ ἀπωλέσωμεν πᾶσαν τὴν ἡθικὴν αὐτῶν ὑπόληψιν καὶ πᾶσαν ἐπίδη μελλούσης ὑλικῆς ὑποστηρίξεως.

Περὶ τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ἐπαγγέλλονται τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀναδημοσιεύοντες, ὡς ὑπεσχέθημεν, καὶ διὰ τῆς Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν τὰς σοφὰς πραγματείας τοῦ Κυρίου Ἀλεξοῦδρου, προέδρου τῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν χρονογράφων, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ προτάξωμεν τὰ ἑξῆς.

Ὅτι δηλαδὴ καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ μεριμνῶσι καὶ νὰ συμβουλευώσι τὰ δέοντα πρὸς ἀνάπτυσιν τῆς ὑλικῆς

εὐημερίας των· ἵνα πεισθῇ δὲ πᾶς τις περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα μόνον τῶν ὀνομάτων τῶν κατὰ καιροὺς ἀσχοληθέντων περὶ τὰ τοιαῦτα, νὰ μεταφέρωμεν δὲ τριμᾶχιά τινα ἐκ τῶν ἔργων των· τούτο δὲ τὸ θεωροῦμεν κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἀναγκαῖον, καθ' ὅσον ἡ ἐν Τεργέστη ἐκδιδομένη ἑλληνικὴ ἐφημερίς ἢ *Κλειώ*, δημοσιεύουσα τὰς, περὶ αὐτῶν ὁ λόγος, πραγματείας τοῦ Κυρίου Ἀλεξοῦδ, προτάσσει μετ' ἀναγκτήσεως τὰ ἑξῆς. *Ἄπόταν βλέπομεν τοὺς ξένους μετὰ προθυμίας καὶ ἐπιπλήξεων ἀπαριθμοῦντας τοὺς ἀνεξερευνητοὺς θησαυροὺς καὶ τοὺς πολιτωτάτους πόρους τῆς Ἑλλάδος, πῶς νὰ μὴ οἰκτιροῦμεν τὴν ἀκροῦσαν, τὴν ὀκνητοῦσαν καὶ τὴν ἠλιθιώτητα τῶν ἐν Ἀθήναις διεφθαρμένων ἐκείνων πολιτικῶν, νοῦτινες ἐν τῇ ἐπιτελείᾳ κοινίστρα τῆς σπουδαρίας, τῆς φιλοπροωτίας καὶ τῆς προσωπικῆς μνησικακίας ἀεννάως κυλιόμενοι, οὐδὲ κἄν ἔλαβον τὸν κόπον ῥ' ἀναλογισθῶσι τὸν προορισμὸν τῆς Ἑλλάδος.*

Καὶ πρῶτον πάντων παρατηροῦμεν, ὅτι περὶ τῆς ἀνάγκης ἐπιχειρήσεως καὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων ἐν Ἑλλάδι ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξεν ἐπὶ Ὀθωνος ὑπουργὸς πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν ἢ τῶν Ἐσωτερικῶν διαμείνας, ὅστις νὰ μὴ ἐπρότεινε καὶ ἐν μικρὸν ἢ μέγα, τέλειον ἢ ἀτελές, περὶ τούτων νομοσχέδιον, ἢ ὑπόμνημα· ἀλλ' ὁ Ὀθων εἶχε τὴν μοναδικὴν ιδιοτητα αἰωνίως ν' ἀναβάλλῃ τὰ πάντα, καὶ ἀείποτε νὰ προτιμᾷ τὰ χειρότερα ἢ τὰ δυσφάρμοστα. Οὐδέποτε δὲ παρέσχε τὴν τελείαν αὐτοῦ ἐμπιστοσύνην εἰς ἱκανὸν ὑπουργόν· τούτου δὲ ἕνεκα ἄπαντες ἠναγκάζοντο νὰ προτείνωσιν οὐχὶ τὸ κατ' αὐτοὺς τέλειον ἢ καλὸν, ἀλλὰ τὸ κατ' αὐτὸν ἀρστέον. Ποσάκις οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ τοῦ Ὀθωνος δὲν ἐπρότειναν αὐτῷ κοινωφελῆ νομοσχέδια; ἀλλ' ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἐθάπτοντο αἰωνίως εἰς τὸ βασιλικὸν γραφεῖον.

Ἐκ δὲ τῶν λογίων μνημονεύωμεν ἐνταῦθα μόνον τοὺς γνωστοὺς ἡμῖν, ὅσοι ἐμβριθῶς ἐπραγματεύθησαν περὶ δημοσίων ἔργων, περὶ γεωργίας, περὶ ὁδοποιίας, περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, περὶ διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων σπουδαιοτάτων ἀντικειμένων· ἀλλ' ἅπαντες οὗτοι οὐ μόνον δὲν εἰσηκούσθησαν, ἀλλ' ἐφελκυσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τὴν δυσμένειαν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Τοιοῦτοι δὲ λόγοι εἰσὶν οἱ ἑξῆς.

Ἰωάννης Σούτσος, καθηγητῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, οὐ-

δέποτε ἔπαυσε καὶ διδάσκων ὡς καθηγητῆς καὶ γράφων ὡς λόγιος, καὶ συμβουλευτὴν καὶ ἐργαζόμενος ὡς ὑπάλληλος νὰ καταδεικνύῃ τὸ μὲν τὰς πηγὰς τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦσι, τὸ δὲ τὴν κατεπιείγουσαν ἀνάγκην τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτοῦ· τὰ περὶ τούτων ἔργα τοῦ Κ. Σούτσου καὶ ἰδίως αἱ στατιστικαὶ παρατηρήσεις ἠξιώθησαν καὶ εὐρωπαϊκῆς ἐπιδοκιμασίας· ἀλλ' ὅμως ὁ Κ. Σούτσος καὶ ἐπὶ Ὀθωνος ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ τῆς ἐνεργητικῆς ὑπηρεσίας καὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Δημήτριος Αἰνιᾶν καὶ ὡς πληρεξούσιος ἄλλοτε ἐπὶ ἄλλων ἔθνοςυνελεύσεων, καὶ ὡς συνεργάτης σπουδαίων ἐφημερίδων, καὶ ὡς ὑπάλληλος ἐπραγματεύθη ἐμβριθέστατα καὶ ἐργάσθη εἰς πολλὰ τῶν ἀντικειμένων τούτων· ἢ παρὰ τοῦ Κ. Αἰνιᾶνος βιβλιοθήκη τοῦ λαοῦ, ἢ παρὰ τοῦ ἰδιοῦ γεωργικῆς ἐφημερίδας, ἢ περὶ διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς σπουδαιοτάτη πραγματεία αὐτοῦ καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα τοιαύτης φύσεως ἔργα καταδεικνύουσι προφανέστατα, ὅτι οὐδέποτε ἔλλειψαν ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου καὶ ἄνδρες οὐ μόνον πονοῦντες διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ ἀρίστα ἐννοῦντες τὰ ἐλατῆρια πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας.

Οἱ Κύριοι Π. Χαλκιόπουλος καὶ Ν. Ἐμμανουὴλ καὶ διὰ πολιτικῶν ἐφημερίδων καὶ ἰδίως διὰ τῆς γεωργικῆς ἐφημερίδος των ἐπραγματεύθησαν πάμπολλα κοινωνικὰ ζητήματα, ἐξ ὧν τινα μόνον ἐὰν εἰλάμβανε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Ὀθων, δὲν ἤθελεν ἐγκαταλείπει μετὰ τριακονταετίαν τὸν τόπον τούτον πάντῃ ἀνεκμετάλλετον καὶ σχεδὸν οἷον εὔρεν αὐτὸν, ὅτε ἤλθε, μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ δραστηριότης ἀνεπλήρωσεν ἐν μέρει πολλὰς κυβερνητικὰς ἐλλείψεις· ὁ Κ. Χαλκιόπουλος καὶ πρὸ μνηῶν τινων ἐπραγματεύθη ἐμβριθέστατα σχεδὸν τόσα ζητήματα, ὅσα καὶ ὁ Κύριος Ἀλεξοῦδ, σύντομον ἀνάλυσιν τῶν πραγματειῶν τοῦ Κ. Χαλκιόπουλου ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἡμεῖς.

Σπουδαίαν πραγματείαν περὶ ἐγγείου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Κ. Σωτηρόπουλος, καὶ ἀποροῦμεν πῶς τοῦτο τοῦλάχιστον, ἀγγελλθὲν μετ' ἐπαίνων ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ συντάκτου τῆς Κλειοῦς, διέλαθε τῆς μνήμης αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπεκάλεσεν ἅπαντας τοὺς πολιτευομένους ἐν Ἑλλάδι ὀκνητοὺς καὶ διεφθαρμένους.

Ὁ δὲ Κ. Φωστηρόπουλος ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος ἐμόχθησεν, ἵνα πείσῃ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ὄθωνος νὰ παραχωρήσῃ προνομίᾳ τινα εἰς ἑταιρίαν, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐσχημάτισε πρὸς κατασκευὴν ἱπποσιδηροδρόμων πανταχοῦ τοῦ Κράτους· ἐπὶ τέλους ἐπέτυχεν ὁ Κ. Φωστηρόπουλος καὶ ἔχομεν μάλιστα ἀνὰ χεῖρας τὴν περὶ τούτου ἐκθεσὶν τῶν ὑπουργῶν πρὸς τὴν Γερουσίαν· ἀλλ' ὁ Ὄθων καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ἐνόγησεν, ὡσπερ ὁ ἰδιότροπος μάγειρος, ὅστις, κατασκευάσας ποτὲ διὰ πολλῶν μόχθων καὶ μεγάλης δαπάνης ἀξιόλογόν τι γλύκυσμα, περιεράντισεν ἔπειτα αὐτὸ μὲ σιρδαλιάν· τούτεστιν ὁ Ὄθων ἐπέφυλαξεν εἰς τοὺς Νομάρχας του τὴν ἔγκρισιν τῶν διορισμῶν καὶ παύσεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἑταιρίας, δὲν παρεχώρησε δὲ εἰς αὐτὴν ἀφορολογήτους καὶ τὰς ἀναγκαίας γαίας πρὸς παραγωγὴν τροφῆς τῶν ἵππων τῆς, καὶ οὕτως ἐματαιώθη τὸ σχέδιον.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν κόπων καὶ μόχθων, οὓς κατέβαλον κατὰ τὸ 1848 οἱ ἀείμνηστοι Στουρνάρης καὶ Τσιτίσας πρὸς σύστασιν ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας; ἢ καὶ ἡ ἥδη ὑπάρχουσα τοιαύτη ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ συστηθῇ, ἂν μὴ ἐπὶ ἤρχετο ἡ κατοχὴ καὶ ἂν μὴ ἐπέβαλεν, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ τότε ὑπουργεῖον Μαυροκορδάτου καὶ Καλλέργη τὴν ἀγορὰν τινῶν ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα ἔπειτα παρεχωρήθησαν ἀντὶ μεγάλης τιμῆς, ἵνα μὴ σήπωνται, καὶ ἵνα συστηθῇ, ἡ ἑταιρία οὐχὶ ἵνα εὐδαιμονήσῃ, ἀλλ' ἵνα ναυαγήσῃ; καὶ πόσα δὲν ἔπραξεν ἔπειτα ὁ Ὄθων πρὸς καταστροφὴν τῆς ἑταιρίας ταύτης; Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ὑπῆρξαν καὶ Ἕλληνες ὑπουργοὶ, ἀμελοῦντες ἢ μὴ ἐννοοῦντες τὰ καθήκοντά των, ἀλλὰ τὸ ἔθνος εἰ-αι ἀθῶον καὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν τοιούτων ὑπουργῶν. Ζητοῦμεν δὲ συγγνώμην, εἰ δὲν ἐνθυμώμεθα τῶν ὀνομάτων καὶ ἄλλων, ἀσχοληθέντων περὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα ὑπουργῶν ἢ ὑπαλλήλων ἢ πολιτῶν, ἵνα μνημονεύσωμεν καὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πρὸς ἀθώωσιν τῆς προστριβομένης κατὰ τοῦ ἔθνους μομφῆς.

Ἐν ἄλλῳ δὲ τινι περιοδικῷ συγγράμματι, τῇ Ἱατρικῇ Μελίσσῃ, ἐδημοσιεύθησαν οὐκ ὀλίγαι κοινωφελεῖς πραγματεῖαι· ἐκ τούτων μνημονεύομεν μόνον τὰς ἐξῆς. *Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰαματικῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ κεκρυμμένου ἐπιστη-*

μυτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ πλούτου (1)· *ἔρευνα περὶ ἱατρικῆς χωρογραφίας καὶ κλίματος Ἀθηνῶν* (2). Ἐν ἀμφοτέροις ταύταις ἐκτίθενται μετὰ τινος λεπτομερείας 1) ἡ ἀνυπολόγιστος ἀφέλεια, τὴν ὁποίαν ἠθέλαμεν ἔχει, εἰάν ἐξεμεταλλεύοντο τὰ παρ' ἡμῖν ἀφρονότατα καὶ παντοειδούς φύσεως ἰαματικά ὑδάτα, καὶ 2) ἡ περαστία ἀνάπτυξις, ἣτις ἠθέλεν ἐπέλθει πρὸς ὑλικὴν εὐημερίαν, εἰάν ἐφειδώμεθα τῶν δασῶν, καὶ ἐφυτεύωμεν δένδρα εἰς τὰ κατὰξηρα καὶ γυμνά ὄρη μας.

Τὴν δὲ πρώτην Ἰανουαρίου 1862 ἐδημοσιεύθη ἀνωμόμως καὶ πραγματεῖα τις ἐπιγραφομένη *«Πληροφορίαι τινές περὶ Ἑλλάδος· ἐπιστολὴ πρώτη καὶ δευτέρα»*. Διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων καταδεικνύονται οἱ τρόποι, καθ' οὓς ἠθέλε δυνιθῆ καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ συντελέσῃ τεραστίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας· διὰ δὲ τῆς δευτέρας, προτείνεται ἡ σύστασις μεγάλης τινὸς ἑταιρίας, ἵνα πράξῃ ὅσα ἡ Κυβέρνησις ἢ εἰλεῖ ἢ δὲν ἠθέλε νὰ πράξῃ· ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη καὶ ἐκ δευτέρου ἐν Κερκύρα, περιληφθεῖσα ἐν τινι δευτέρῳ ἐπιγραφομένῳ ὑπομνήματι· ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς.

«Πρώτιστον πάντων θεωροῦμεν ἀναγκαῖον τὸ νὰ ἀσχοληθῇ ἢ ἡ ἑταιρία σπουδαίως πρὸς κατανάλωσιν τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη· διότι ἐν μόνῃ σχεδὸν τῇ Ἀγγλίᾳ εὐδαπανωμένης ἦδη ταύτης, καὶ αὐξηθείσης μεγάλως τῆς παραγωγῆς, ἐξέπεσεν ἐπαισθητῶς ἡ ἀξία τῆς· ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐμάθαμεν εὐχαρίστως ὅτι συνέστησαν ἑταιρίαν καὶ οἱ καλλεργηταὶ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος· τὴν ἑταιρίαν κλειπὸν ταύτην πρέπει νὰ βοηθήσῃ παντὶ σθένει καὶ ἡ μεγάλη ἡ ἑταιρία. Ἐνίσχυσιν ἀπαιτεῖ ἐπίσης ὑπὸ τῆς συστηθησομένης ἡ ἑταιρίας καὶ ἡ ἥδη ὑπάρχουσα ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρία. Κατὰ δευτερον δὲ λόγον, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων αὐτῆς, πρέπει νὰ συστήσῃ διὰ λογαριασμὸν τῆς διαφορᾶς οἰνοποιεῖας καὶ ἐλαιοτριβείας καὶ τυροποιεῖας εἰς διάφορα τοῦ Κράτους μέρη· νὰ ἐνίσχυσῃ παντὶ σθένει τὴν σκωληκοτροφίαν καὶ τὴν ἐν τῷ τόπῳ μεταξουργίαν καὶ θαυματουργίαν, ἵνα μὴ πωλοῦμεν τὴν πρώτην ὕλην εἰς εὐτελεστάτας τιμὰς, καὶ ἀγοράζω-

(1) Ἴδε Ἱατρικῆς Μελίσσης τόμ. γ'. σελ. 1856.

(2) Ἴδε αὐτόθι τόμ. σ'. σελ. 49—101. 1859.

μεν αὐτὴν μεταπεποιημένην εἰς μυθώδεις ἀπίστουτον καθίσταται, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀληθέστατον ὅτι ἡ Ἑλλάς καίτοι ἐξάγουσα βαμβάκια, καταναλίσκει ὅμως διὰ τὰ ἱστιοφόρα πλοιά της μεγίστην ποσότητα χονδρῶν καραβοπάνων, τὰ ὅποια ἅπαντα προμηθεύεται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς· τὰ πανία ἄρα γε ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευάζη διὰ τῶν βαμβακίων της καὶ διὰ τῶν καταδίκων της ἡ Ἑλλάς, καὶ νὰ μὴ πληρώνη θαρύτατον φόρον εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν; Πρωτίστη φροντίς τῆς ἐταιρίας πρέπει νὰ ἦναι ἐπίσης καὶ ἡ ἐελτίωσις καὶ ἐνίσχυσις τῆς κτηνοτροφίας· ἔχομεν πολλὰς αὐτοφύεις καὶ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ κατασκευάσωμεν διὰ τῆς τέγνης καὶ τὰς καλλιτέρας ἴσως τοῦ κόσμου νομάς, ἀλλ' ὅμως διατρεφόμεθα καὶ ὑπηρετούμεθα ἐκ τῶν ἀθλιωτέρων καὶ τῶν πλέον ἐκπεφυλισμένων ζώων. Ἐπὶ δύο μόνον ἔτη ἐάν ἤθελεν ἡ Τουρκία νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ζώων ἐκ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἠθέλαμεν ἀναγκασθῆ νὰ νηστεύωμεν τοῦ κρέατος διαρκῶς, ὅπως νηστεύουσι παρ' ἡμῖν ἅπαντες οἱ εὐρωπαῖοι, οἵτινες εἰς μὲν τὰς ἑαυτῶν πατρίδας εἶναι συνειθισμένοι νὰ τρώγωσι κρέατα παχύτατα, παρ' ἡμῖν δὲ ἀναγκάζονται νὰ τρώγωσι ἰσχνότατα.»

«Σύντονον φροντίδα πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἡ ἐταιρία καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλεύτῃ ἅπαντας τοὺς λοιποὺς παντοειδεῖς πόρους τοῦ ἔθνους· μόνη ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πολλῶν καὶ παντοειδῶν ἱαματικῶν ὑδάτων καὶ λουτρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐθύνητο ἐνὰ παρέξῃ εἰς μὲν τὴν ἐταιρίαν μυθώδη ἴσως κέρδη· εἰς δὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωσίαν, ἀκαταλόγηστον ὠφέλειαν ἱαματικὴν τε, ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι τὰ καλλίτερα καὶ τὰ πολυποικιλώτερα κατὰ τε τὰ ἱαματικὰ στοιχεῖα καὶ τὸν βαθμὸν τῆς θερμότητος ἱαματικὰ ὕδατα, ἀλλ' ὅμως ὁ τόπος οὐχὶ μόνον σχεδὸν οὐδόλως ὠφελεῖται, ἀλλὰ τούναντίον, καθ' ἃς ἔχομεν πθεικὰς πληροφορίας, δαπανᾷ κατ' ἔτος περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας δραχμῶν πρὸς προμήθειαν ὑδάτων ἀπὸ τῆς Γερμανίας· καὶ αὐτὰ τὰ ἀνωτέρας περιωπῆς πρόσωπα ὁσάκις ἔχουν βανάγκην ἱαματικῶν λουτρῶν, ἀπέρχονται εἰς Γερμανίαν, ἐνῶ διὰ τῆς πληθῆος τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο τις νὰ σχηματίσῃ ἐν μέγιστον μέρος τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου.

«Σύντονον μέριμναν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἡ ἐταιρία καὶ πρὸς μετοικήσιν γεωργῶν, κτηνοτρόφων καὶ τεχνιτῶν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἢ καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ἑλλάδα,

καθὼς καὶ πρὸς ἐντελῆ, ἀνετον, καὶ χορήσιμον ἀποκατάστασιν αὐτῶν ἐν αὐτῇ. Εἶναι δὲ σκληρὸν τὸ νὰ βλέπῃ τις σμῆνη ἄπειρα καὶ Γάλλων καὶ Ἀγγλων καὶ Γερμανῶν νὰ μετοικῶσι καθ' ἑκάστην εἰς τὴν Αὐστραλίαν, εἰς τὴν Καλλιφορνίαν, καὶ εἰς ἄλλα ἀπώτερα ἔτι τοῦ κόσμου μέρη, ὅπου τὰ πάντα εἰς αὐτοὺς εἶναι ἄγνωστα, τὰ πάντα ξένα, ἕνια δὲ, καὶ ἰδίως τὸ κλίμα, τοῖς εἶναι κατάντικρος πολέμια, εἶναι, λέγομεν, σκληρὸν, τὸ νὰ βλέπῃ τις καθ' ἑκάστην ταῦτα, καὶ τὸ νὰ μὴ βλέπῃ οὐδένα σχεδὸν γεωργὸν Εὐρωπαϊὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ κλίμα εὐκράτερον καὶ θερμότερον τοῦ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος θέλει εὐρεῖ, καὶ γῆν εὐφορωτάτην καὶ ἤθη ἡμερώτερα, καὶ συντομωτάτην πρὸς τούτοις καὶ εὐκολωτάτην ἀναπόκρισιν θέλει ἔχει μετὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἔτι δὲ σκληρότερον εἶναι τὸ νὰ ἐνθυμηθῇ τις, ὅτι πολλὰ καὶ γεωργικὰ Ἑλληνικὰ οἰκογένεια, ἀποικίσασαι ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἐν Ἑλλάδι, ἀκολούθως πῆναγκάσθησαν νὰ μετοικήσωσι καὶ αὐθις εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Τουρκίαν, ἣν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ἐπολέμησαν».

«Μία τῶν κυριωδεστέρων φροντιδῶν τῆς ἐταιρίας μετὰ τὴν ἰδιοποίησιν, τὴν διὰ παντός τρόπον ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῶν κοινωμῶν τεχνῶν, καὶ τῆς ναυτικῆς εἶναι καὶ ἡ περὶ ἀποξηράσεως τῆς Κωπαίδος λίμνης, καὶ εἰ δυνατόν, ἡ περὶ χρησιμοποίησεως τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιβλαδῶν ὑδάτων εἰς τὰς ξηρὰς πεδιάδας τῆς Ἀττικῆς· ὦ! πόσων ἑκατομμυρίων ὠφέλειαν ἠθέλε παρέξει ἡ ἐταιρία εἰς τε ἑαυτὴν, εἰς τὸ Κράτος, καὶ εἰς τὴν κοινωσίαν, ἐάν ἐξετέλει τὸ Ἡράκλειον τοῦτο ἔργον! δι' αὐτοῦ ἠθέλε μετασχηματίσει δύο ἀπεράντους πεδιάδας τῆς τε Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, πολὺ καλλιτέραν ἴσως καὶ γονιμωέραν καὶ αὐτῆς τῆς γονιμωτάτης γῆς τῆς Αἰγύπτου, τῆς ἀρδευομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου· ἐν ἄλλαις, δηλαδή, λέξεσιν, ἡ ἐταιρία διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἠθέλε παρέξει εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν ἀληθῆ χρυσοφόρον Καλλιφορνίαν, καὶ ἠθέλε, ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι χρόνου ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ, διπλασιάσει ἴσως καὶ τριπλασιάσει τὰ μετοχικὰ αὐτῆς κεφάλαια» (1).

(1) Ἴδε ὑπόμνημα δεύτερον πρὸς τὰς προστατριάς τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεις καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Ἐν Κερκύρα 1862. σελ. 40—43.

Πρὸς ἐντελῆ δὲ ἀθώωσιν τοῦ ἔθνους ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ προτάξωμεν καὶ τὴν ἐξῆς ἔκθεσιν.

Πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Β'. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τῆς ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῆς προτάσεως τῶν πληρεξουσίων Λεβαδείας, περὶ ἀποζηράσεως τῆς Κοπαίδος.

«Ἡ ἐπιτροπὴ, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω πρότασιν καὶ σκεφθεῖσα, ὅτι ἐπειδὴ ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους ὑπάρχουσι λίμναι, ἔλη, τέλματα χρῆζοντα ἀποξηράσεως, εἶναι ἀναγκαῖον, ἂντὶ εἰδικοῦ, νὰ ψηφισθῆ γενικὸς περὶ τούτων νόμος, συντάξῃ καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν παραδοχὴν σας τὸ περὶ τούτου ψήφισμα.»

«Ἐν τῷ ψήφισματι τούτῳ ὤρισθησαν οἱ ἀνώτατοι ὅροι τῶν παραχωρήσεων, ὁ δὲ ἀρμόδιος ὑπουργός, λαμβάνων ἐκάστοτε ὑπ' ὄψιν τὰς εἰδικὰς καὶ τοπικὰς περιστάσεις ἐκάστου κτήματος, θέλει χορηγῆ ἀναλόγως τούτων τὰς παραχωρήσεις, ἀλλ' ἰδίως ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ προτιμῶνται οἱ ἐπιχειρηματῆαι ἐκεῖνοι, οἵτινες προτίθενται τὴν εἰσαγωγὴν ἐπιστημονικῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἵνα οὕτως ἐπιτύχωμεν τὴν βελτίωσιν τῆς ἡμετέρας. Ἐκ μακρᾶς πείρας εἶναι γνωστὸν, ὅτι διὰ τοῦ παραδειγματισμοῦ εὐκολώτερον θέλουσι κατασταθῆ ἐγκρατεῖς οἱ ἡμέτεροι γεωργοὶ καὶ ποιμένες τῶν τελειοποιημένων μεθόδων, ἢ διὰ σχολείων τῆς θεωρίας, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐνοῆ τις ἄνευ βαθμοῦ τινος παιδείας, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουσι, δυστυχῶς, οἱ κατὰ τὸ πλεῖστον ὄλως ἀγράμματοι γεωργοὶ καὶ ποιμένες μας. Ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκφραζομένη εὐχὴ περὶ συστάσεως σχολείων πρακτικῆς γεωργίας θέλει πραγματοποιηθῆ εὐκολώτερον καὶ συντελεστικώτερον, ὅταν ἡ Κυβέρνησις παραχωρήσῃ ἀπὸ τὰ ἐν τῷ παρόντι νόμῳ μνημονευόμενα ἔθνη καὶ κτήματα, ἐπιβάλλουσα ὡς ὅρον, ὄχι μόνον τὴν εἰσαγωγὴν ἐπιστημονικῶν μεθόδων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἐργολάβου νὰ δέχεται εἰς τὸ ἐργαστάσιόν του παιδάς ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρίων, οἵτινες νὰ μανθάνωσι καὶ ἐφαρμόζωσι παρ' αὐτῷ τὰς μεθόδους ταύτας· συγχρόνως δὲ νὰ ἐπιτρέπη ὁ ἐργο-

» λάβος οὗτος εἰς πάντα γεωργὸν ἢ ποιμένα νὰ ἐπισκέπτηται νὰ ἐργαστάσιον αὐτοῦ καὶ νὰ παρίσταται ἀκωλύτως εἰς τὰς γεωργικὰς καὶ κτηνοτροφικὰς ἐργασίας αὐτοῦ, ὑποχρεούμενοι νὰ ἴλην ἀπορίας τῶν χωρικῶν, ὅσοι ἤθελον ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν τοιαύτας. Πρὸς ἐργολάβον λοιπὸν ἀναδεχθῆσόμενον τοιαύτας ὑποχρεώσεις ἡ Κυβέρνησις ἄς κάμῃ γενναίας παραχωρήσεις καὶ εὐκολίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἄς ἐπιβλέπη τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐκτέλεσιν. Διὰ τῆς συστάσεως τοιούτων ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων θέλει ἐπιτύχει ταχύτερα καὶ ἀσφαλέστερα ὁ σκοπὸς τῆς βελτιώσεως τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας μας, τὸν ὁποῖον ἡ πεσοῦσα δυναστεία ἐπέδωκε διὰ τῶν θεωρητικῶν σχολῶν, ἀδραῖς δαπάναις καὶ χρόνῳ μακρῷ, χωρὶς ποτὲ νὰ ὑδυνθῆ νὰ φθάσῃ καὶ τὸν ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐπιτύχη ἢ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπὴ διὰ τῆς συστάσεως σχολείων πρακτικῶν, διὰ τὰ ὅποια θέλουσιν εἰς μάτην δαπανηθῆ μεγάλαι χρηματικαὶ ποσότητες, χρησιμεύουσαι μόνον, ὡς πάντοτε, εἰς ἰατρικὴν καὶ ἐξοικονόμησιν προσώπων, καθόσον ἀπεδείχθη, ὅτι τοιαῦται ἐπιχειρήσεις ἐπιτυχάνουσι μόνον, ὅταν διευθύνωνται ὑπὸ ἰδιωτῶν.»

«Περὶ τὸν νὰ γίνῃ λόγος ἐνταῦθα περὶ τῶν καθέκαστα ἄρθρων τοῦ προτεινομένου ψήφισματος, διότι αἱ διατάξεις αὐτοῦ νεῖσι σαφέσταται καὶ θέλουσι ἀναπτυχθῆ ἀπὸ τοῦ ἔθματος κατὰ τὴν συζήτησιν.»

«Ἡ ἐπιτροπὴ θεωρεῖ καθήκον τῆς νὰ συστήσῃ τὴν ταχεῖαν συζήτησιν καὶ ψήφισιν τοῦ νόμου τούτου, ὡς μέλλοντος νὰ ἐξασκήσῃ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς εὐημερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.»

«Ἐχομεν πολλὰς λίμνας καὶ πλείστους τόπους λιμνώδεις, βαλτώδεις καὶ τελιτωδεις, οἵτινες διὰ τῶν ἀναδιδομένων ἐξ αὐτῶν μiasμάτων κατέστησαν νοτώδεις καὶ δυσκατοικήτους τοὺς πέριξ τόπους καὶ ἀποστέλλουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν ἄλλον Κόσμον πολλὰς χιλιάδας λογικῶν ζώων, ποιοῦντες μάλιστα μεγάλην θραῦσιν εἰς τὰ νήπια τῶν γειτνιαζόντων χωρίων, καὶ προϊόντες περιοδικὰς καὶ καταστρεπτικὰς ἐπιζωοτίας.»

«Διὰ τῆς προτεινομένης παραχωρήσεως αὐτῶν καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν ἀποζηράσεως καὶ καλλιεργείας τῶν θέλουσιν ἀποκατασταθῆ οἱ τόποι οὗτοι (τῶν ἀδιαλείπτων σήμερον νόσων καὶ τῆς ἐρημώσεως) ὑγιεινότετοι, κέντρα πληθυσμῶν μεγάλων

«βιομηχανιῶν διαφορῶν, καὶ ἐπὶ τέλους σχολεῖα πρακτικὰ, δι' ὧν
 «θέλουσι βελτιωθῆ ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία μας. Πολλοί,
 «ἐκζητοῦντες σήμερον μικρὰς θέσεις με εὐτελεστάτους μισθοὺς,
 «θέλουσιν εὖρει ἐντιμον ἐνασχόλησιν εἰς τοιαῦτα ἔργα, καὶ πό-
 «ρους εὐζωίας, τὸ δημόσιον θέλει λαμβάνει φόρους οὐκ εὐκατα-
 «φρονήτους, ἡ δὲ δημοσία τάξις θέλει ἀποκτήσει ἀγρόπυγους καὶ
 «εἰλικρινεῖς φύλακας, τοὺς εἰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἀσχολη-
 «θησομένου.»

«Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου τούτου
 «θέλει δεῖξει, ὅτι συναισθάνεται τὴν σπουδαιότητα τοῦ πράγ-
 «ματος, ἡ δὲ Κυβέρνησις ἄς ἐνεργήσῃ ταχέως καὶ γενναίως τὰς
 «παραχωρήσεις τῶν ἐν λόγῳ κτημάτων, ἵνα ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν
 «μεταβληθῆ ὅλως ἡ ὄψις τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ πάντες θέλομεν
 «ἐννοήσει καλῶς τὸν σκοπὸν τῆς μεταπολιτεύσεως, κοθόσον ἡ πεσοῦ-
 «σα δυναστεία, ἔνεκα κακῶς ἐννοουμένης φειδωλίας, ἀναχωρήσασα
 «ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τριακονταετίαν, ἀφῆκεν ὡς εὖρεν τὴν ὑ-
 «λικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου. διότι ἐμικρολόγει μέχρις ἀπελ-
 «πισίας καὶ παρέλευε διὰ τῶν ἀτελεσιτελειῶν ἀναστολῶν τῆς πᾶ-
 «σαν τάσιν πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔργα, γενομένη αἰτία τοῦ θανά-
 «του πολλῶν μυριάδων ἀνθρώπων κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριά-
 «κοντα ἐτῶν καὶ τῆς ἀπωλείας πολλῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν
 «διὰ τῆς μὴ ἐκμεταλλεύσεως τῶν σπουδαίων τούτων ἐθνικῶν
 «πόρων!»

«Εἶναι ἐπομένως ἀνάγκη κατεπείγουσα ν' ἀποξηρανθῶσι τὸ
 «ταχύτερον καὶ κατασθῶσιν παραγωγικοὶ ὅλοι οἱ λιμνώδεις καὶ
 «πνοσώδεις οὗτοι τόποι, δια νὰ κλείσῃ οὕτω καὶ τὸ κατάσχιον τῶν
 «πολυπληθῶν ἀώρων θανάτων, τοὺς ὁποίους ἐπιφέρουσι κατ' ἔτος
 «καὶ ἀναθυμιάσεις τῶν σηπομένων ὑδάτων διὰ ταῦτα ἡ ἐπι-
 «τροπὴ ἐπαναλαμβάνει νὰ συστήσῃ θερμῶς τὴν παραδοχὴν τοῦ
 «προτεινομένου ψηφίσματος ἔχοντος οὕτως.»

Ταῦτα εἰὶν ἱκανά, νομίζομεν, νὰ πείσωσιν, οὐ μόνον τὸν ἄλ-
 «λως ἀξιοτίμον συντάκτην τῆς Κλειοῦς, ἀλλὰ καὶ πάντα ὁμο-
 «γενῆ καὶ πάντα φιλέλληνα, ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἡμέ-
 «λησαν νὰ φροντίζωσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας των.
 «Αἱ δὲ περὶ τούτου σοφαὶ πραγματεῖαι τοῦ Κυρίου Ἀλεσεβούδ
 «ἔχουσιν οὕτως.

«Ἔργα δημοσίου καὶ κοινωφελῆ ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι ὀλίγα-
 «στα. Καὶ ὅμως οὐδεμία ἄλλη χώρα παρὰ τὴν Ἑλλάδα ἔχει μεγαλει-
 «τέραν ἀνάγκην διαφορῶν ἔργων, κατεπειγόντως ἀπαιτουμένων πρὸς
 «τὴν εὐημερίαν καὶ προαγωγὴν αὐτῆς. Ἐκ τούτων σημεῖον ἐξαιρέ-
 «τως τὰ ἑξῆς.

Δημόσια: γαῖαι. Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἕξ περίπου ἑκατομμύρια
 «πλήθρον δημοσίας γῆς, τῆς ὁποίας τὸ μέγιστον μέρος, διὰ τε τὴν
 «γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τὴν εὐκрасίαν τῶν ἀέρων, δύναται νὰ
 «φέρῃ καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Ἡ προσδοκομένη ὠφέλεια θὰ γένη κα-
 «ταφανεστέρα, ὁπότεν τροποποιηθῆ ἡ φορολογία, ὁπότεν εἰσα-
 «χθῆ τὸ σύστημα τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ
 «τῶν συνόρων, ὁπότεν στρωθῶσιν ἐν οἰδοῖ ἡ ἐπισκευ-
 «ασθῶσιν αἱ παλαιαὶ, καὶ ὁπότεν ἀργίσωσι τὰ δημοσίου
 «ἔργα, τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς τὴν εὐαίμονίαν πάντος πολιτισμένου
 «ἔθνους.

Ἐκ τῶν δημοσίων ἔργων ἀξία μελέτης εἶναι τὰ ἐπόμενα. Αἱ ὁδοί
 «ἢ ἀπὸ τούτων πορισθησομένη ὠφέλεια εἶναι μεγίστη· θὰ καταστῆ δη-
 «λονότι εὐκολωτέρα ἡ ἐξαγωγή τῆς ὑλικῆς τῶν ὀρυκτῶν κλπ.
 «θὰ ἀναπληρωθῶσιν αἱ ταχυδρομικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἀ-
 «νάγκαι τοῦ τόπου, θὰ γεωργηθῶσι δὲ εὐκολώτερον αἱ ἀπέραντοι γαῖαι
 «αἱ μέχρι τοῦδε ἄγονοι καὶ ἀκαλλιεργητοί. Ἡ ἀπυξήσαντις τῶν
 «λιμνῶν καὶ τῶν ἐλῶν, καθιστῶσα γεωργήσιμα πολλὰ μέρη
 «γῆς, θὰ ἐλαττώσῃ ταχέως τὰς αἰτίας τῶν πυρετῶν καὶ ἄλλων νο-
 «σημάτων, ἐπικρατούντων ἐν καιρῷ θέρους εἴτε ἔνεκα τοῦ μιάσματος,
 «εἴτε ἔνεκα τῶν λιμναίων ὑδάτων, εἴτε ἔνεκα τῆς παρακμαζούσης φυ-
 «τείας. Τὸ σύστημα τῆς ὀροθεσίας θὰ διευκολύνῃ τὴν καλλιεργεῖαν
 «τῶν ἐθνικῶν ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελώνων. Ἡ ἄρδουσις θὰ καταστή-
 «σῃ γονιμώτατα χωρία τινά, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦ νῦν διατελοῦσιν ἄγο-
 «να. Ὑγειονομικὰ μέτρα ἔν τε ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κώμαις
 «θὰ περιστελῶσιν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν δύναμιν τῶν εἰς τινὰς ὕρας τοῦ
 «ἔτους ἐπιδημοσῶν ἀσθενειῶν. Αἱ μέντες καὶ φανοὶ θὰ προαγά-
 «γωσι τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτοι ἀνεκα-
 «θεν ἔλαβον μεγάλην ἐπίδοσιν διότι ἔχουσι φυσικὴν πρὸς αὐτὸ κλίσιν.
 «Εἰς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ τὰς ἐθνικὰς γαίας τῆς Ἑλλάδος ἀνάγον-
 «ται πρὸς τοῦτοις πράξεις, ἰχθυοτροφεία, μεταλλεῖα, ὁ Ἴσθμός τῆς
 «Κορίνθου κλ.

Ἴσως τινὲς ἐρωτήσωσι· καὶ πῶς δύναται ἡ Ἑλλάς, ἐν τῇ σημερινῇ
 «αὐτῆς καταστάσει, ἄνευ σικῆς τινος χρηματολογικῆς ἐμπιστοσύνης, νὰ
 «ἐπιχειρήσῃ τοιαῦτα ἔργα, τὰ ὁποῖα θεοαίως ἠδύνατο νὰ ἀνυψώσῃ
 «τὴν βιομηχανίαν τῆς, νὰ ἀυξήσῃ τὸν ἐθνικὸν πλοῦτόν τῆς καὶ νὰ
 «προαγάγῃ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς πρόδοον; Ἀπαντῶμεν· ἄς προσενεχθῆ
 «ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μετὰ τιμιότητος καὶ ἀκρασιότητος πρὸς τοὺς
 «δανειστάς τοῦ ἔθνους· οὗτοι δὲ ἀμέσως προθυμῶς καὶ ἐτοί-
 «μως θὰ παράγῃσι τῇ Ἑλλάδι πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν. Οἱ τῶν
 «χρωσγράφων κάτοχοι δὲν ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἢ μᾶλλον
 «παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δυσχερῆ ἢ τὰ ὄλως ἀνέφικτα.
 «Ἀπ' ἐναντίας ζητοῦντες νὰ κανονίσωσιν ἀπὸ κοινού μετὰ τῆς ἑλλη-
 «νικῆς

κῆς Κυβερνήσεως τὰς ἐκ πολλοῦ παρημελημένας ἀξιώσεις των, ἐπὶ θάττειν μετριοπάτων καὶ ἀναλόγων πρὸς τὰς σημερινὰς τῆς Ἑλλάδος προόδους, ζητοῦσι νὰ πράξωσι τοῦτο ἐπὶ ὄρων συντελούντων εἰς τὴν σύγχρονον ἀνύψωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἔτοιμοι ὄντες νὰ παράσχωσι τοιαύτην ὑποστήριξιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόρων τῆς, ὅποιαν τοῖς ὑπαγορευοῦσιν ἡ πείρα καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν τῆς Ἑλλάδος συμπάθειά των. Μηδεὶς λοιπὸν εἴπη ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει νὰ προσενέγκῃ τι ὅπως ἐφελέκωσιν εἰς ἑαυτὴν τοὺς ἐπίμοιους καὶ προθύμους ὄντας ἵνα τὴν βοηθήσωσι. Διότι ἡ Ἑλλὰς κατέχει ἐξ ἑκατομῦρια πλῆθρων ἑθνικῶν γαιῶν εἰς μέρος εὐκράεστατον καὶ πάσης ἀναπτύξεως δεκτικὸν, γαιῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεκαλυμμένων ὑπὸ πολυτίμων δασῶν, ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελώνων. Πολλὰ μέρη τῆς δημοσίας ταύτης περιουσίας εἶναι ἀξιόλογα διὰ τὴν καλλιέργειαν σταφίδος, μετάξης καὶ βάμβακος· διὰ τοιούτων δὲ κεκρυμμένων θησαυρῶν, ἀ' ἡ γῶραι καθίστανται ἐν γένει σημαντικαὶ εἰς τε τοὺς ἰδίους κατοίκους καὶ εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, παράνομα πάντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν συντήρησιν καὶ εἰς τὴν τροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἄς παρακαλέσῃ λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς τοὺς κατόχους τῶν χροσάφων τῆς ὅπως τὴν βοηθήσωσιν εἰς τὴν γονιμοποίησιν τῶν σηπομένων γαιῶν τῆς καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σήμερον ἀφανῶν προϊόντων τῆς ἢ δὲ παραγομένην ἐντεῦθεν αὐξήσεις τῶν προσόδων θὰ ἴηαι τὸ ἀσφαλέστερον τεκμήριον τῆς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας. Αἱ παραχωρήσεις τῶν ὁδῶν αὐτῆς, τῶν γαιῶν τῶν λατομειῶν, τῶν ἐλαιῶνων, τῶν ἀμπελώνων τῆς καὶ ὁσων ἄλλων κατέχει λανθανόντων πόρων, ἅς γένωσι γενναίως καὶ ἐλευθερίως, ὑπὸ μ ο ν ἱ μ ο υ ς ὄ ρ ο υ ς, συνάγοντας πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀμεταλλεύτων πόρων τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὴν διαβρύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν τῆς.

Ἀκολουθῶς ἐκτίθενται ἐμπεριστατωμένως ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Κ. Ἄλσεβουδ αἱ ἐν τῷ προοίμῳ διατυπούμεναι ὑλικαὶ μεταρρυθμίσεις. Τὸ περὶ τῆς Κοπαίδος λίμνης τμήμα δὲν εἶναι ἀνάξιον μελέτης. Ὁ Κ. Ἄλσεβουδ ὑπολογίζει ὡς λίαν μετρίαν τὴν γενησομένην δαπάνην πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν ὑπογείων ὀχετῶν (τῶν ἄλλως λεγομένων καταβοθρῶν), ὧν ἡ ἔμφραξις προξενεῖ, ὡς γνωστὸν, τὴν ἐπίκλυσιν τῶν παρακειμένων πεδιάδων. Ἡ ἀποξήρανσις τῆς Κοπαίδος δύο μέγιστα ὠφελήματα μέλλει νὰ προξενήσῃ· ἀπ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀποδώσῃ εἰς τὴν γεωργίαν εβδομηκοντα καὶ ἐπέκεινα χιλιάδας πλῆθρων ἀροσίμου γῆς, ἐν τῷ ἄλλῳ μάλιστα κειμένῳ ἐγγὺς τῆς Εὐβοικῆς θαλάσσης καὶ ἐπομένως οὐχὶ ἀνεπιτηδείῳ πρὸς ἐπιβίβασιν καὶ ἀποστολὴν τῶν προϊόντων· ἐξαιρέτως δὲ τοῦ βάμβακος, εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀπ' ἐτέρου δὲ, τὰ περίχωρα θὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν πυρετῶν, οἵτινες ἐπι-

πολάζουσι τὸ θέρος παρ' αὐτοῖς, προερχόμενοι ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων τῶν λιμναζόντων ὑδάτων.

Ἄλλὰ πολὺ μᾶλλον τῆς ἀποξήρανσεως τῆς Κοπαίδος θὰ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος ἡ εἰσαγωγή γεωπονικοῦ συστήματος ἐξ ἐκείνων, ὅποια ἄλλως ἀκμάζουσι παρ' ἀπάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις ἐπικρατείαις. Ἐὰν ἡ γεωπονία συνίστατο εἰς τὸ σκάπτειν καὶ ποτίζειν τὴν γῆν, ἐπιτηδειότερους γεωπόνους δὲν θὰ ἀπῆντα τις μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀλλοθὶ που ἢ ἐν Ἑλλάδι. Ἄλλὰ διὰ μόνης τῆς ἀξίνης δὲν ἐξευγενίζονται τὰ προϊόντα οὔτε διὰ μόνης τῆς κόπρου λιπαίνεται ἡ γῆ. Ἐν Ἑλλάδι οὐδεμία ὑπάρχει θεωρία τῶν ἐν Εὐρώπῃ γεωπονικῶν συστημάτων· οὐδεμία ἀγρονομικὴ ἢ φυτολογικὴ ἔννοια· οὐδεμία ἐπομένως καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς φυσιολογίας, τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς χημείας. Τὰ ὀνόματα τοῦ Βουσιγκάλτου καὶ τοῦ Λίβηγ, οἵτινες ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐνεκαίνισαν νέαν ἐποχὴν γεωργικοῦ συστήματος ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ὀργανικῆς χημείας εἶναι ὀνόματα πάντῃ ἀγνωστα εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι θεράποντας τῆς Δημητρος, τοῦτο καὶ μόνον ἐπιδιώκοντες, πῶς ἀπονώτερον νὰ ἐργασθῶσι καὶ πῶς πλουσιώτερον νὰ δρέψωσιν.

Ἄλλὰ πῶς θέλτε νὰ προαχθῇ ἡ γεωργία, ἀφοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ὁδῶν, μία ἐκ τῶν πρωτίστων φροντίδων τοῦ γεωργοῦ εἶναι καὶ ἡ ἀμχανία τῆς μετακομιδῆς; Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἀποτελοῦσι τὰς ζωτικὰς ἑνας τῆς ὑλικῆς παντὸς κράτους εὐδαιμονίας· αἱ ὁδοί, διευκολύνουσαι τὴν μεταφορὰν, ἐπάγουσι φυσικῶ τῷ λόγῳ τὴν ἐλάττωσιν τῶν διακομιστικῶν ἀγωγίων ἢ δὲ ἐλάττωσις πάλιν τῶν ἀγωγίων, διευκολύνουσα τὰ μέσα τῆς μετακομιδῆς, πολλαπλασιάζει καὶ ἀναθιβάξει τὸ ἐμπόριον.

Παρατηρεῖ ὀρθότατα ὁ Κ. Ἄλσεβουδ ὅτι ἡ κατασκευὴ ἐπιτηδείων ὁδῶν καὶ ἡ καθιέρωσις χρησιμωτέρας γεωργικῆς ἐργασίας, πρὸ πάντων θὰ προαγάγῃ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου. Ἐὰν, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἑλληνικὴ κυβερνή-

σις, εἶχε διάθεσιν, μετὰ προηγουμένην ἐκκαθάρισιν πάσης ἀμφοισθητήσεως, νὰ ἐκποιήσῃ τοὺς ἐν τῷ βασιλείῳ ἐθνικοὺς ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας, εἰς ἐταιρίας ἢ εἰς ἄτομα (ἔστω καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κατόχους τῶν ἐλληνικῶν ὁμολογιῶν) παρέχουσα πάσας τὰς ἀπαιτούμενας ἐγγυήσεις, τὸ δημόσιον ταμεῖον θὰ ὠφελείτο τότε κατὰ διπλοῦν λόγον· πρῶτον μὲν, θὰ ἐπορίζετο χρηματικόν, ὅπερ ὁ Κ. Ἄσλεβουδ ἀναβιβάζει εἰς ἓν ἑκατομύριον λιρῶν στερλινῶν, καὶ τὸ ὅποιον ἠδύνατο κάλλιστα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀπόσβεσιν τῶν ἀξιώσεων τῶν παλαιῶν δανεισμάτων ἢ ἄλλως εἰς διαρρύθμισιν τῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀθεραπείτου φαινομένης καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι οἰκονομικῶν. Δεύτερον, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ σπουδαιότερον, θὰ ἐλάμβανον ἀνά χειρας τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐθνικῶν ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελῶνων ἄτομα συλλήβδην ἢ κατ' ἰδίαν, παρέχοντα ἐκ τοῦ προχείρου τὴν ἐγγύσιν ὅτι σταθερὰν ἔχουσιν ἀπόφασιν ἅμα δὲ καὶ συμφέρον νὰ ἐκμεταλλεύσῃσι δι' ὅλης τῆς ἐφικτῆς ἐπιμελείας, πρὸς ὄφελος ἑαυτῶν οὐχ ἤττον δὲ καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου, τὸν σπουδαῖον τοῦτον κλάδον τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου.

Παραλείποντες τὰ ἄλλα τμήματα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κυρίου Ἄσλεβουδ μεταβαίνομεν εἰς τὸ τελευταῖον τὸ περὶ δημοσίων γαιῶν καὶ κτημάτων. Αἱ ἐθνικαὶ τῆς Ἑλλάδος γαῖαι συναπαρτίζουσιν ἕκτασιν ἐξ ἑκατομμυρίων πλῆθρων ἢ στρεμμάτων. Ἐκ τούτων 800,000 στρέμματα περιλαμβάνουσιν οἱ ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες, κτλ. 3,500,000 στρέμματα τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση 1,700,000 τὰ λειβάδια καὶ αἱ κοιλάδες. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα πόσαι ἐκτάσεις ἐκ τούτων γεωργοῦνται, πόσαι οὐ, καὶ πόσαι ἐπὶ τέλους δὲν ἐπιδέχονται ἄροσιν· ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν ὁδῶν καὶ δι' ἄλλας ποικίλας αἰτίας ἢ καλλιέργεια εἶναι τοσοῦτον πλημμελὴς καὶ ἀτελής, ὥστε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς καταλληλοτέρου τινὸς γεωπονικοῦ συστήματος, τὰ προϊόντα αὐτῶν ἠδύνατο ἐξαίρετα νὰ τριπλασιασθῶσιν, ἴσως δὲ καὶ νὰ πενταπλασιασθῶσιν. Ὁ Κύριος Ἄσλεβουδ ὑπολογίζει τὸ τίμημα τοῦ συνόλου τῶν ἐθνικῶν γαι-

ῶν εἰς τρία ἑκατομμύρια καὶ ὀκτακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας λιτρῶν, τουτέστιν εἰς τέσσαρα σχεδὸν ἑκατομμύρια· ὑπολογίζει δὲ πρὸς τοῦτοις τὴν ἕκτασιν τῶν ἀροσίμων γαιῶν εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια στρεμμάτων, «ἀποτελούντων τὴν ζύμην μεγάλου πλούτου καὶ δυναμένων νὰ ἐπανορθώσωσιν ἐπὶ ἐδραίων βάσεων τὴν οἰκονομικὴν πίστωσιν τῆς Ἑλλάδος.»

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι, μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου, περιερχόμενοι εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες ἀληθῶς σπουδαῖοι καὶ νοήμονες, θὰ φιλοτιμηθῶσι νὰ ἐξαφανίσωσι, διὰ συντόνου ζήλου, τὰς μαρασμώδεις ἐντυπώσεις, ὅσας ἢ πλεονεξία καὶ ῥαθυμία τῶν μέχρι τοῦδε παρ' ἀξίαν ὑπουργησάντων ἀφῆκαν ὀπισθεν ἑαυτῶν. Πᾶσα ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, ἥτις ἐν κεφαλίδι τοῦ ἑαυτῆς προγράμματος δὲν ἀναγράψῃ τὸ κεφάλαιον τῆς ὑλικῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἐγκύψῃ σπουδαίως εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἀναμορφώσεως, θὰ ἦναι κυβέρνησις ἀναξία τοῦ ἔθνους, ἐπομένως δὲ ἀναξία τῆς ὑποστηρίξεως τῶν τιμῶν πατριωτῶν. Οἱ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἀνεξάντλητον τὸν θησαυρὸν καὶ μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ τὸν διαχειρισθῶσιν ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ, ἢ ἐν ἐπιγνώσει κακόβουλοι εἶναι, ἢ φύσει ἀβέλτεροι.

Περαίνομεν τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις, ἐπιφυλαττόμενοι νὰ ἐπανέλθωμεν ἐκτενέστερον, ὀπότεν ἐκδοθῇ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Ἄσλεβουδ, μέλλοντος κατὰ τὴν προεκδομένην πρόσοψιν, νὰ διαλάβῃ περὶ τῶν μεταλλείων, τῶν ὀρυκτῶν, τῶν ἰχθυοτροφείων, τῶν ἀλικῶν καὶ τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος. Εἴμεθα δὲ περιέργοι πρὸ πάντων νὰ μάθωμεν, ἐὰν ὁ Κ. Ἄσλεβουδ καθυπέβαλεν, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁμολογιούχων, εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν πρότασιν τινα οἶαν δὴ ποτε περὶ ἐπιχειρήσεως τῶν ὑποδηλουμένων δημοσίων ἔργων.

Α'.

Ἐξοδοποιία.

Καιρὸς εἶναι ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν τὴν Ἑλλάδα, ὅποια αὐτὴ πραγματικῶς εἶναι, καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅποια ὄφειλε νὰ ᾖναι. Τοῦτο προτίθεται σήμερον νὰ πράξω διὰ μιᾶς σειρᾶς ἄρθρων, τὰ ὅποια συνιστῶ εἰς τὴν ἐμβριθῆ μελέτην τῶν τε κατόχων ἑλληνικῶν χρωματῶν, καὶ συμπάντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Σημειῶ δὲ ἐν πρώτοις, ὅτι δὲν ἐπιδιώκω οὐδένα πολιτικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ θέλω ἀπλῶς νὰ καταδείξω τὴν παροῦσαν κατάστασιν καὶ τινὰς τῶν κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τοῦτοις δὲ τοὺς φυσικοὺς πόρους καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῆς ἰκανότητας, αἵτινες, ἀναπτυσσόμεναι παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, θὰ παράσχωσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὰ μέσα νὰ φανῶσι δίκαιοι πρὸς τοὺς θαλασσιᾶς των, νὰ τύχωσι πλήρους ἐμπιστοσύνης παρὰ τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης χρηματιστηρίων καὶ νὰ εὕρωσιν ἀργύριον ἀποχρῶν πρὸς τε τὰς νῦν καὶ τὰς μελλούσας περιστάσεις τῆς πατρίδος των.

Σήμερον ἀρχοῦμαι εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ὁδῶν, τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκην μεγίστην. Ἀκολουθῶν δὲ θὰ διαλάβω ἐκ ἐκτάσει περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, συντελεσόντων εἰς τὴν ὑλικὴν πρόοδον καὶ εὐημερίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν συγκατάλειξιν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν εὐδαιμονούντων καὶ πεπολιτισμένων ἔθνων ἐνοῦν δὲ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ἐλῶν, τὴν κατασκευὴν λιμένων καὶ φανῶν, τὴν σημαντικότητα τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, τὴν καλλιέργησιν τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ τὸν κανονισμὸν τῶν φόρων αὐτῶν, τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ ἐπεκταθῆ καὶ θὰ βελτιωθῆ ἡ κατεργασία τῆς ἐθνικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ἡ τῶν ἀγρῶν ἄρδευσις κλ. τὴν σπουδαιότητα τῶν ἑλληνικῶν μαρμάρων ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔφοσιν, τὰ ὄρυκτα, τὰ παρὰ τὰς ἀκτὰς ἰχθυοτροφεία, τὴν σημαντικότητα τῶν τραπέζων, τὴν σύστασιν χρεωλυτικοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τῶν προσόδων τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν παλαιῶν αὐτῆς χρεῶν, τὴν βελτίωσιν τῆς καλλιέργειας τῆς σταφίδος, τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς τῆς μεταξίης, τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ θάμβακος, καὶ πολλὰς ὑγειονομικὰς βελτιώσεις ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν τοῖς δήμοις τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες εἶναι ἀναπόφευκτοι εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῆς καθόλου γεωργίας. Ἀρχομαι δὲ, ὡς εἶπον, ἀπὸ τῶν ὁδῶν, ἤτοι ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ἐσωτερικῆς ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνίας.

Ἦσως δὲν θὰ πιστεύωσι πολλοὶ ὅτι κατὰ τὸν ἐνεακαιδέκατον αἰῶνα, ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀποτελοῦσα ἤδη ἴδιον βασίλειον. μόλις ἔχει ὀλιγώτερα τῶν 160 χιλιομέτρων ὁδῶν. Καὶ ὅμως αὕτη εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἀλήθεια. Ὁ νεαρὸς καὶ πεφωτισμένος βασιλεὺς, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ φιλοπατρίδων ὑπουργῶν καὶ φιλεργολάτων ὑπκόων, ἔχει ἐνώπιόν του καλλίστην εὐκαιρίαν ἵνα πορίσῃ τῇ Ἑλλάδι πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν

εὐημερίαν καὶ εἰς τὴν ὑλικὴν εὐτυχίαν τῆς πάντες δὲ οἱ φιλέλληνες θὰ ἐκφωνήσωσιν ἀπὸ κοινου μετὰ χαρᾶς ἐμπρός, καὶ μετὰ θαύρου! Πρὸ δισχιλίων ἐτῶν ἡ Ἑλλάς ἦτο μεγάλη καὶ πρώτη μάλιστα κατὰ τὴν καλλινεχίαν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Δύναται δὲ καὶ πάλιν, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἀποβῆ μεγάλη, ἀρκεῖ ἀπλῶς νὰ ὀδηγήσῃ τὴν πρακτικότητα καὶ τὴν φιλεργίαν τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν καὶ νὰ καταπέσῃ τοὺς ξένους, ἵνα τὴν βοηθήσωσι.

Μέχρι τοῦ νῦν, οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἐφημιόθησαν ὡς ἀγαθοὶ ὀδοποιοί· ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη αὐτῶν ἀνάγκη τῶν ὁδῶν. Ὡς ἔθνος θεωρούμενοι, ἐδείχθησαν ὅλος ἀντίθετοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ὑπῆρξαν ὀδοποιοὶ ἐπιτηδείωτατοι· ὅπου ἐπάτησαν, οἱ τῆς Ῥώμης λεγεῶνες, ἀνέδειξαν, ὅπως εἶπεν, τὴν ὀδοποιίαν μέρος τῆς θεσμοθεσίας, ἣν ἐπέβαλον εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας, διότι ἐνόμισαν αὐτὰς ἀναγκασιότατας εἰς τὴν τακτικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀγαθὴν κυβέρνησιν ἐκείνων. Δὲν ἐλέγουμεν δὲ διὰ τίνος λόγου οἱ καθ' ἡμᾶς Ἕλληνες θὰ ὑστερήσωσιν ἢ θὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἐξάφρῃσιν τοῦ κανόνος.

Ἡ τῶν ὁδῶν σημαντικότης εἶναι τοσοῦτον οὐσιώδης εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε οἱ πόροι αὐτῆς δὲν δύνανται οὐδ' ἐπὶ μικρὸν ν' ἀναπτυχθῶσιν ἄνευ πλήρους τινὸς συστήματος ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας. Ἐνὶ λόγῳ ἡ τῆς Ἑλλάδος εὐημερία εἶναι πράγμα ἀνεπίκτον ἄνευ ὁδῶν· τοῦτο δὲ ἐνεκα ὑπολαμβάνω τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ὡς τὴν πρωτίστην ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ὁδοὶ θὰ κακαστήσωσι τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ταχυτέραν καὶ τακτικωτέραν· θὰ διαδίδωσιν ἀστρατηδὸν τὰς νεωτέρας εἰδήσεις εἰς ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Διὰ τοῦ συστήματος τῶν ὁδῶν, τὰ τῆς γεωργίας προϊόντα θὰ μετακομίζονται εἰς τὰς ἀγορὰς πολλὸ εὐθιυότερον ἢ νῦν, τοῦθ' ὕπερ θὰ ἀποβῆ ὠφέλιμον εἰς τε τὸν πωλητὴν καὶ εἰς τοὺς ἀγοραστᾶς, — ἐν ᾧ σήμερον ἡ δαπάνη τῆς εἰς τὰς ἀγορὰς μετακομίσσεως τῶν προϊόντων τῆς γεωργίας ἀναλογεῖ πρὸς πεντήκοντα τοῖς ἐκατὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. — Ὡς δὲ ματαίᾳ θὰ ᾖτο ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀποξήρανσις τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ἐλῶν, ἐὰν μὴ στρωθῶσι συγγρόνως ὁδοὶ ὅπως εὐκολώτερον καλλιεργηθῶσι τὰ ἄγροα ἐκεῖνα μέρος. Σμικρὰν ὠφέλιαν θὰ παράσχωσιν εἰ τῆς Ἑλλάδος κόλποι καὶ οἱ λιμένες, ἐὰν μὴ συνδεθῶσι διὰ τῶν ὁδῶν μετὰ τῆς μεσογίου. Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως ὁδῶν διαμένουσιν ἀγεώργητοι αἱ δημόσιαι γαῖαι καὶ παρακμάζουσι βαθμῶδ' οἱ ἐθνικοὶ ἐλαιῶνες. Τί ὠφελουσι τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀνείξαντλητα καὶ ἀπαράμιλλα τοῦ μαρμαροῦ λατομεῖα, ἐὰν μὴ διευκολυνθῆ διὰ τῆς ὀδοποιίας ἡ τοῦ μαρμαροῦ μετακόμισις εἴτε εἰς τὰς πόλεις πρὸς ἀνεργίαν λαμπρῶν οἰκοδομημάτων, εἴτε εἰς τοὺς λιμένας, ὅπως ἀποσταλῆ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν; Εὐρότατοι ἀγροὶ θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν φύτευαν τῆς σταφίδος, ἐὰν οὗτοι διὰ τῶν ὁδῶν συνδεθῶσι μετὰ τῆς παραλλας. Καὶ αὐτὰ δὲ τὸ θαύρημα καὶ ἐκτεταμένα δάση θὰ μείνωσιν ἀναμφιβόλως ὅπως ἔχουσι ταῦν, ἐὰν μὴ ἀνοιχθῶσι οἱ ὁδοὶ, διευκολυνουσῶν τὴν ὀλιγοδάπανον μετακόμισιν τῆς ξυλείας χάριν τῶν τεκτόνων καὶ τῶν ναυπηγῶν, οἵτινες ἀναγκάζονται δυστυχῶς σήμερον κατὰ μέγα μέρος νὰ πορίζονται αὐτὴν ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς ἀντὶ ἀδράς τιμῆς

ἐνῶ, ἐὰν κατασκευάζοντο ὁδοί, ἢ Ἑλλάς θὰ ἐξῆγε θεβαίως τὴν καλλι-
στην καὶ στερεωτέραν ξυλείαν καὶ θὰ ἐξαποπέμπε καὶ εἰς τὴν ἄλλο-
δαπὴν τὸ πρῶτιστον εἶδος τοῦ δρυῖνου καὶ καστανίου ξύλου.

Ἄς στρέψωμεν τὰ βλέμματα εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὅσῳ ἄλλοτε ἐ-
πολλαπλασιάζοντο αἱ ὁδοί, τοσοῦτω μᾶλλον ἐπληθύνοντο οἱ κάτοικοι
καὶ αὐτοῦ τοῦ δυτικωτάτου μέρους τῶν Ἠνωμένων τῆς Ἀμερικῆς πο-
λιτειῶν, κατωρθώθη δ' οὕτω ἢ εἰς τοὺς ἀνατολικωτάτους λιμένας με-
τακόμισις δυτικῶν προϊόντων τέως ἀγνώστων. Καὶ ἡμεῖς δὲ, μή πως
δὲν συνείδομεν, εἰ καὶ λίαν ὀψέ, τὴν μεγάλην ἀνάγκην καὶ τὴν πολὺ
μεγαλειτέραν ὠφέλειαν τῆς ἐν τῇ Ἰνδικῇ ὁδοποιίας, δι' ἧς μεταφέ-
ρομεν ἤδη τὰ ἐκεῖθεν προϊόντα εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς λιμένας καὶ
εἰς πάσας τῆς ὑψηλοῦ τὰς ἀγοράς; Νομίζω, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἀκού-
σιν, ὅπως δεῖξωσι τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁ-
δῶν. Μεταβαίνω ἤδη εἰς ἄλλο κεφάλαιον, ἵνα δηλαδὴ ἐξετάσω τὸ πε-
εἶδος τῶν ἀπαιτουμένων ὁδῶν, τῆν ὅσον ἔνεστιν ἐφικτὴν ἔκτασίν των,
ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ οἰκονομικὰ μέσα, δι' ὧν αὐτὰ δυνατὸν νὰ στρωθῶσιν
ὅσον τάχιστα.

Περὶ μὲν τοῦ εἴδους τῶν ὁδῶν τῶν συντελουσῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν
τῶν πόρων τῆς Ἑλλάδος, νομίζω, ὅτι καὶ διὰ τὸ ὀλιγοδάπανον τῆς
κατασκευῆς καὶ διὰ τὸ κατάλληλον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλλάδος,
οἱ ἵπποσιδηροδρομοὶ θὰ ἦσαν προτιμότεροι. Πλὴν σιδήρου, ἢ Ἑλλάς
κέκτηται ὅλον τὸ ἐπίλοιπον ὕλικόν, τὸ ἀπαιτούμενον εἰς τὴν εὐθηρὴν
τῶν ἵπποσιδηροδρόμων κατασκευὴν. Αὐτὴ ἢ φέρει τῆς χώρας δὲν πα-
ρεμβάλλει μεγάλα εἰς τοῦτο προκείμενα. Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος δὲν
συναποτελοῦσι συνεχῆ τινα καὶ ἀδιάλειπτον ἄλυσιν, ἀλλ' εἶναι ἢ με-
μονωμένα ἢ σειραὶ διακεκομμένα, ὥστε αἱ περὶ τοὺς πρόποδας αὐτῶν
καμπύλαι διευθύνσεις τῶν ἵπποσιδηροδρόμων θὰ ἦσαν εὐκόλοι καὶ θὰ
συνέδον τὰς πρὸς ἀλλήλας περαιτέρω τῶν ὁρέων τούτων ἀπικισμέ-
νας χώρας καὶ πόλεις. Πέποιθα, ὅτι ὀλίγον γρόνον, ἀφοῦ στρωθῶσιν
αἱ ὁδοὶ αὐταί, ἢ Ἑλλάς θὰ ἀναπτυχθῇ τοσοῦτον, ὥστε ἀμέσως ἢ τοῦ
ἐμπορίου ἐπίδοσις θὰ καταστήσῃ ἐπαισθητοτέραν τὴν ἀνάγκην τῆς ὅσον
ἔνεστι ταχυτέρας ἀντικαταστάσεως τῶν ἵπποσιδηροδρόμων διὰ τῶν
σιδηροδρόμων καὶ ἀτμαμαζῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ νὰ στρωθῶσιν
ἀπλάι γραμμῆ ἵπποσιδηροδρόμων, αἵτινες δυνατὸν νὰ γένωσι διπλαῖ
χρόνου προϊόντος. Ἐλάσματα σιδήρου ἐξ εἰκοσι καὶ ὀκτώ λιτρῶν τὸν
γραμμικὸν πῆχυν δύναται νὰ εὑρῇ τις ἀρκούντως στερεά. Ὑπάρχουσι
δὲ ἐν Ἑλλάδι καὶ πάμπολλοι ἐργάται, ἀρκούμενοι εἰς ἡμερήσιον μι-
σθὸν ἐνός σελινίου καὶ ἡμίσεως. Αἱ ὁδοί, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω περιέ-
γραψα, δυνατὸν νὰ στρωθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ἀντὶ τιμῆς μικροτέρας τῶν
500 λιτρῶν στερινῶν δι' ἕκαστον χιλιόμετρον, δύναται δὲ καὶ πολὺ
εὐκολώτερον νὰ ἐπισκευασθῶσι δύο ἵπποι ἢ ἡμίονοι θὰ σύρσιν εὐκό-
λως τριῶν τόνων βάρους ἐπὶ τρία χιλιόμετρα τὴν ὥραν. Ἡ ἔκτασις
τῶν ὁδῶν τούτων πρέπει νὰ ἦναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνάλογος πρὸς τὰς
ἀνάγκας τῆς χώρας. Πρέπει δηλονότι νὰ ἐκτείνωνται εἰς πᾶν μέρος,
ὅπόθεν δυνατὸν νὰ μετακομίζωνται προϊόντα εἰς τὴν ἐργατάτην ἢ εἰς
τὴν καλλίστην ἀγοράν. Το αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν ὁδῶν ἐν τοῖς
δάσσοι καὶ ἐν τοῖς λατομείοις τῆς Ἑλλάδος.

Πρῶτιστος καὶ ἀναγκαῖοτατος ἵπποσιδηροδρομος εἶναι κατ' ἐμὲ, ὁ
ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας· ἐκείθεν δὲ εἰς Πεντελικόν· διὰ τούτου μό-
νου θὰ διπλασιασθῇ τὸ ἐμπόριον τῆς πρωτεύουσας, τὰ δὲ μάρμαρα τοῦ
Πεντελικοῦ θὰ μετακομίζωνται εἰς Πειραιᾶ, ἵνα ἐξαποπέμλωνται εἰς
τὴν ἄλλοδαπὴν.

Ἡ δευτέρα γραμμὴ πρέπει νὰ ἐκτείνηται πορρότερον ἀπ' Ἀθηναίων
εἰς Θήβας, εἰς Λεβαθεῖαν, εἰς Τιθορέαν (Μελίταν) καὶ Ὑπάτην. Ἐτέ-
ρα σημαντικὴ γραμμὴ, σχηματίζουσα ὁρθὰς σχεδὸν γωνίας μετὰ τῆς
πρώτης, πρέπει νὰ ἐκτείνηται ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῆς
Νέας Μιζέλας ἐν τῷ κόλπῳ τῷ Παγασητικῷ. Διὰ τῶν ὁδῶν τούτων
καὶ τῶν διακλαδῶσεών των θὰ μετακομίζωνται πολλαχῶς τὰ τῆς
χώρας προϊόντα ἰδίως δὲ ἡ ἀρίστη τῶν δατῶν ξυλεία θὰ μεταφέρει-
ται εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ, θὰ ἐξαποπέμληται εἰς
τὴν ἄλλοδαπὴν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διὰ τοῦ Ἀδρίου, ἢ εἰς
τὴν Σμόρνην καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου.
Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἅπαντα αἱ ὁδοὶ θὰ ἀποδώσωσι μετ' ὀλίγον
ὠφέλειαν πολλαπλάσιον τῶν χρημάτων, ἅτινα θὰ δαπανηθῶσιν εἰς τὴν
κατασκευὴν αὐτῶν. Ἡ σημερινὴ πολυδάπανος μετακόμισις δὲν πρέπει
νὰ ληφθῇ ὡς γνώμων καὶ ὡς κριτήριον περὶ τῆς αἰσίου ἢ μὴ αἰσίου
ἐπιδόσεως, ἢν θὰ λάβῃ ἀκολούθως τὸ ἐμπόριον διὰ τῶν νέων ὁδῶν.
Νομίζω, λοιπόν, ἐὰν στρωθῶσιν ἐν μόνῃ τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι 500 χιλίο-
μετρα πρωτευόντων καὶ δευτερευόντων ἵπποσιδηροδρόμων, ἢ ἐξαγωγῇ
θὰ τριπλασιασθῇ ἐντὸς πενταετίας καὶ θὰ συντείνῃ, ὅπως κανονισθῇ τὸ
περὶ προσόδων κεφάλαιον ἅπαξ διὰ παντός ἐπὶ στερεῶν βάσεων. Οὐδε-
μίαν ἐνταῦθα ἐποίησα μνείαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ ὁδῶν,
διότι ἤρκεσθην νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ πα-
ρόντος εἰς μόνην τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ὅμως
καὶ ἐν Εὐβοίᾳ ὑπάρχει ἢ αὐτὴ κατεπίγουσα ἀνάγκη τῶν σωτηριῶν
μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Μεταβαίνω ἤδη εἰς τὸ κυριώτερον τῶν ζητημάτων. Τίμη τρόπον καὶ
διὰ τίνων μέσων θὰ στρωθῶσιν αἱ ὁδοὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος; Βέ-
βαιον εἶναι ὅτι ἡ ἐλληνικὴ κυβερνήσις καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν δύ-
νανται νὰ κατασκευάσωσι τὰς ὁδοὺς ταύτας ἀνευ ξένης βοηθείας· ἀλλ'
οὐδὲ πρέπει νὰ ἐπιβῶσιν ὅτι θὰ τύχωσι βοηθείας ξένης, ἐὰν μὴ πρό-
τερον διεγῶσι προθυμοί, ἵνα ἔλθωσιν εἰς ὀριστικὸν καὶ εὐάρεστον συμ-
βιβασμὸν μετὰ τῶν ἀξιώσεων, τὰς ὁποίας οἱ τῶν χρεωγράφων κάτο-
χοι ἔχουσιν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι οἱ τῶν χρεωγράφων κάτοχοι δὲν
ἀπαιτοῦσι νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ ὅ-
ροις σκληροῖς καὶ ἀντικειμένους πρὸς τὴν νόμιμον τῆς Ἑλλάδος πρό-
δον καὶ ἐπίδοσιν, ἀλλὰ τούναντίον ἐπὶ τοιοῦτων μόνον βάσεων ἐπ' ὧν
θὰ ἐρείσθῃ ἡ μέλλουσα εὐημερία τῆς Ἑλλάδος, ἀρκούμενοι ἀπλῶς εἰς
τρόπον ἐξασφαλίζοντα αὐτοῖς τὴν παρὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως
ἀπότισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ὀφειλομένων. Ἀπαιτοῦσιν ὀριστικὸν τινα καὶ
πρόχειρον συμβιβασμὸν τῶν ἀξιώσεών των, ὅπως βοηθήσωσι τὴν Ἑλ-

λάδα να αναπτύξη τους πόρους της και να πολλαπλασιάση τὰς προσόδους της. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αἱ ὁδοὶ, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφησαν, θὰ ἴηαι τὸ πρῶτιστον μέσον, δι' οὗ ἡ Ἑλλάς μέλλει ν' ἀποβῆ ὅποια ἔπρεπε σήμερον νὰ ἴηαι. Διὰ τῶν ὁδῶν θὰ ἐπεκταθῆ ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος, τῆς μετάξης, τοῦ καπνοῦ, τοῦ βάμβακος, τοῦ σίτου καὶ τῶν ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν. Διὰ τῶν ὁδῶν θὰ ἀποξηρανθῶσιν αἱ λίμναι καὶ τὰ ἔλη, θὰ εὐρεθῆ ξυλεῖα ἀποχρώσα καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καταναλώσειν καὶ εἰς ἐξαγωγῆν, θὰ σταλῶσι δὲ καὶ ἐξαιρετὰ μάρμαρα εἰς ἀπωκισμέναις χώραις. Ἀπὸ πάντων δὲ τούτων οὐδεὶς ἄλλος θὰ ὠφελήθῃ διαρκέστερον παρὰ τοὺς Ἕλληνας.

Σχέδιον τῶν προτεινομένων ὁδῶν καὶ τῶν ἀποστάσεων.

Ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας	6	χιλιόμετρα.
Ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πεντελικὸν	3	»
Ἀπ' » εἰς Θήβας	36	»
Ἀπὸ Θηβῶν εἰς Λεβαδείαν	22	»
Ἀπὸ Λεβαδείας εἰς Βελίτσαν	18	»
Ἀπὸ Βελίτσας εἰς Ὑπάτην	44	»
Ἀπὸ Ἀρβρακικοῦ κόλπου εἰς Νέαν Μιζέλαν	63	»
	<hr/>	
	189	»
Διακλαδώσεις ὁδῶν	86	»
	<hr/>	
Σύνολον	275	»

Σημειωτέον ὅμως, ὅτι, ἐνῶν τὰ βαρέα ἐμπορεύματα θὰ μετακομίζωνται διὰ τῶν πρωτευόντων ἵπποσιδηροδρόμων ἐπὶ τρία χιλιόμετρα τὴν ὥραν, οἱ αὐτοὶ ἵπποσιδηροδρομοὶ θὰ χρησιμεύωσιν εἰς τὴν ταχυδρομικὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν ελαφροτέρων ἐμπορευμάτων ἐπὶ δώδεκα χιλιόμετρα τὴν ὥραν, ὥστε ἐντὸς 24 ὥρῶν γράμματα καὶ μικρὰ κιβώτια θὰ φθάνωσιν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὰ ἀπώτατα μέρη τῆς ἡπείρου Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῶν προταθέντων ἵπποσιδηροδρόμων δυνατὸν, ἐάν θέλωσιν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐργάζωνται δι' ἐλαφρῶν ἀτμοκίνητων μηχανῶν χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῆ τὸ παράπαν ἡ τῶν ὁδῶν κατασκευή. Τότε αἱ μὲν ἐπιστολαὶ καὶ τὰ ἐλαφρὰ ἐμπορεύματα θὰ μεταφέροντο ἐπὶ 25 χιλιόμετρα τὴν ὥραν, τὰ δὲ βαρύτερα ἐμπορεύματα ἐπὶ 10 χιλιόμετρα τὴν ὥραν διὰ τῶν αὐτῶν μέσων.

Ὁ ἀπὸ Ἄρτης εἰς Νέαν Μιζέλαν ἵπποσιδηροδρομὸς καὶ αἱ διακλαδώσεις τοῦ ἀπαιτοῦσιν ἐλάσματα σιδήρου 18 λιτρῶν τὸν γραμμικὸν πῆχυν ὥστε ἐκ τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων 275 χιλιομέτρων, τὰ μὲν 126 θὰ στρωθῶσι δι' ἐλασμάτων σιδήρου ἐκ λιτρῶν 28 τὸν πῆχυν, τὰ δε λοιπὰ 140 ἐκ λιτρῶν 18 τὸν πῆχυν, κλ.

Τὴν σήμερον τὰ ἀτμοκίνητα τοῦ Αὐστριακοῦ Λόυδ μεταβαίνουσι

καθ' ἑβδομάδα ἀπὸ τοῦ παγασητικοῦ κόλπου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Σμόρνην, ἄλλα δὲ γαλλικὰ ἀπὸ Βόλου εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν· δις δὲ μόνον τῆς ἑβδομάδος καταπλέουσιν ἐλληνικὰ ἀτμοκίνητα εἰς Νέαν Μιζέλαν. Ὡστε τὸ πραγματικὸν ἐνεργὸν ἐμπόριον ἐν ταῖς θαλάσσαις ταύταις δύναται νὰ πολλαπλασιασθῆ, ἐάν τὰ γράμματα καὶ τὰ ἐλαφρὰ ἐμπορεύματα μεταφέρονται ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου διὰ τῆς Ἄρτης, παρὰ τὴν ἑβρῆον Ἑλλάδα, εἰς τὸν κόλπον τῶν παγασητικῶν. Καὶ τὰ ἀτμοκίνητα δὲ τῆς ἀγγλοελληνικῆς ἐταιρίας καταπλέουσιν ἅπαξ τοῦ μηνὸς εἰς τὸν παγασητικὸν κόλπον· ἐνδεχόμενον δὲ νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ πλοῖα τουρκικά. Τότε δὲ τὸ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἐμπόριον θὰ ἐφελευκῆσθαι τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Κερκύρα, Τεργέστη καὶ Βενετία.

B.

Γεωργία.

Παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ γῆ τοῦ πλείεστου μέρους τῆς Ἑλλάδος εἶναι κατ' ἐξοχὴν καλλιεργήσιμος καὶ δύναται ν' ἀνταμείψῃ μωρισπλασίως τὸν ἀνασκάπτοντα αὐτὴν γεωπόνον. Ἐνῶ ἄλλαι μὲν χώραι παράγουσιν ἀπλὴν βοτάνην, ἄλλα δὲ δημητριακοὺς καρποὺς, ἡ Ἑλλάς παράγει τὰ πολυτιμώτατα καὶ ποικιλιώτατα προϊόντα. Μέγα μέρος αὐτῆς δύναται δηλονότι νὰ παράξῃ σίτον πλείοτερον ἢ ὅσου ἔχει ἀνάγκη ἡ χώρα· ἄλλο μέρος αὐτῆς εἶναι λίαν ἐπιτήδειον εἰς νομὰς βοσκημάτων· αἱ δὲ σειραὶ τῶν ὄρεων τῆς παρέχουσιν ἄφθονον τροφὴν εἰς τὰς αἰγας. Ἀλλὰ παρεκτὸς τούτων, ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἄλλα μέρη εὐρύτατα, ὁπόθεν δυνατὸν νὰ συναχθῆ πολὺτοιμος θερισμὸς τοῦ ὁποῦ ἀμοιρῶσιν οἱ ἄλλαι χώραι. Σήμερον προτίθεμαι νὰ περιγράψω ὅποια ταῦτα τὰ ἰδιαίτερα προϊόντα, ὅσα δύναται νὰ παράξῃ ἕκαστον μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τίνι τρόπῳ ἤθελε βελτιωθῆ καὶ προαχθῆ ἡ καλλιέργεια αὐτῶν. Θέλω διαλάβει περὶ σταφίδος, περὶ ἀμπέλωνων, ἐλαιῶνων, καπνοῦ, σησάμου, μετάξης, βάμβακος, ὀπωρῶν καὶ διαφόρων ἄλλων βαρυτιμῶν προϊόντων, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀπαιτοῦσιν ἰδιαίτερον τινὰ καλλιέργειαν, τὰ δὲ δύναται νὰ παραχθῶσι κατὰ τὸν τρόπον τὸν συνήθη εἰς πάσας τὰς γεωπονικὰς χώρας.

Ὁ ἐν Ἑλλάδι τρόπος τοῦ καλλιεργεῖν τὴν γῆν εἶναι τοσοῦτον ἀρχαϊκός, ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῆ· εἶναι τοσοῦτον νηπιώδης καὶ ἄξεστος, ὥστε, ἐάν μὴ ἐβοῆθῃ αὐτὸ τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος, τὰ προϊόντα τῆς γῆρας θὰ ἦσαν ὀλίγιστα καὶ ὄλωσ ἀσήμαντα. Ἄς φαντασθῶμεν χώραν, ἐν τῇ ὅποια τὸ μόνον ὄργανον τοῦ γεωπόνου εἶναι τὸ σκαπάνιον, ἀγνοοῦνται δὲ παντελῶς τὸ ὄμαλιτρον, τὸ λισγάριον, τὸ κοπρικὸν δίκρανον καὶ ἡ ὠστὴ μονότροχος ἄμαξα. Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ὁδῶν ἡ δι' ἀμαξίων μετακόμισις τῆς κόπρου οὔτε γινώσκειται οὔτε ἐκτιμᾶται· καθόλου δ' εἰπεῖν, ὁ Ἕλληνας γεωπόνος δὲν ἔχει ἰδέαν ἢ ἀνάγκη τῶν συνήθων παρ' ἡμῖν γεωπονικῶν ἀμαξίων. Τὸ ἐλληνικόν

κὸν ἄροτρον ἔπρεπε μὰ τὴν ἀλήθειαν νὰ φυλάσσηται σήμερον ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς μουσείοις τῆς τοῦ Ἡροδότου ἐποχῆς, οὐχὶ δὲ νὰ ᾖ ἐν χρήσει ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι. Τοῦτο δὲ, εἰσδύει βαθέως εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ζυεῖ ἀπλῶς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς· ἐπομένως οὔτε τὴν μαλακύνει, οὔτε τὴν ἀραιώνει, ἵνα δεχθῆ τὸν νέον σπῆρον. Ὡσαύτως δὲν ὑπάρχουσι λιμητικαὶ μηχαναί, ὅπως ἐντελέστερον καὶ ταχύτερον καθαρίζονται οἱ καρποὶ ἀπὸ τῶν ἀχύρων.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ σίτος ἀλωνοτριβεῖται καταπατούμενος ὑπὸ ζῶων, λιμημαῖα δὲ ἀναρρίπτομενος εἰς τὸν ἀέρα, ὅπως ἡ διαπνεύουσα αὔρα καθαρῖζῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀχύρου. Ἡ τοιαύτη ὁμως ἐργασία ἔχει πολλὰ τὰ κακὰ· διότι πρῶτον κατατρίβεται εἰς μᾶτην χρόνος πολυτίμος· δεύτερον, οὐδέποτε καθαρῖζεται ὁ σίτος μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῶν ἀγορῶν ἀκριβείας· καὶ τρίτον καταναλίσκεται μέγα μέρος τῶν ἀχύρων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσιν ὡς τροφὴ τῶν κτηνῶν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος. Ἡ οἰκτρὰ αὕτη τῶν πραγμάτων κατάστασις ὀφείλει ἐν μέρει ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον εἰσπράττουσι τὰ δέκατα οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν δημόσιων φώρων. Ὁ σιτοσπῆρος δὲν δύναται νὰ θερίσῃ τὸν σῖτον του, ἐὰν μὴ λάβῃ πρότερον τὴν ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν παρὰ τοῦ δημοσίου· ἀδιάφορον ἐὰν οἱ καρποὶ του ὠριμάζωσιν ὑπὲρ τὸ δέον καὶ κινδυνεύωσιν οὕτω νὰ καταστραφῶσιν. Ἀκολούθως πρέπει ὁ σιτοσπῆρος νὰ μετακομίσῃ τὸ προϊόν αὐτοῦ εἰς τὸ δημόσιον ἀλώνιον, νὰ καταθάπανάται παραφυλάττων αὐτὸ, καὶ ἢ νὰ περιμένῃ χρόνον μακρὸν ἢ τελευταῖον νὰ καταθωροδοκῆ ἐκ τοῦ ὑστερήματος τὸν δημοσίωον ὅπως τῷ δοθῆ ἡ ἄδεια νὰ ἀλωνίσῃ τὸν σῖτόν του· οὕτω δὲ ἐπανέρχεται ὁ παλαίπωρος οἰκάδε, ἀφοῦ κατηγάλωσεν οὐχὶ τὸ δέκατον, ἀλλὰ τὸ τρίτημόριον σχεδὸν τῆς περιουσίας του. Πῶς νὰ μὴ παραπονῆται δικαίως ἐναντίον τοιαύτης φαύλης κυβερνήσεως πραγμάτων;

Ἐὰν ἐκαλλιερῆται ἀείποτε τὸ αὐτὸ μέρος τῆς γῆς, διὰ τῶν αὐτῶν ἐργατῶν, καὶ διὰ τῶν κατολλήλων ἐργαλείων καὶ νεωτέρων γεωργικῶν μηχανικῶν, ὁ ἐν Ἑλλάδι θερισμὸς θὰ ἦτο ἀναντιβῆτως πενταπλάσιος, ἢ ἐργασία θὰ ἀπέβαινε τελεσφορωτέρα καὶ θὰ κατηγαλίσκετο πολὺ ὀλιγότερος σπῆρος παρὰ τὸν ριπτόμενον σήμερον εἰς μᾶτην κατὰ γῆς. Ὁ τρόπος οὗτος θὰ ἦτο, κατ' ἐμὲ, ὁ ἀριστος ἵνα καλλιεργηθῶσιν αἱ φθαρτὰ γαῖαι τῆς Ἑλλάδος. Τὴν μεγάλην ὠφέλειαν τῆς ἐν Ἑλλάδι βελτιώσεως τῆς γεωπονίας δυνάμεθα ἐκ σμικρῶν νὰ συμπεράνωμεν ἀπὸ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Κ. Νοὲλ καὶ τοῦ Κ. Μύλ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ τῶν Κυρίων Λήβος. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τῷ ὄντι ποικιλιώτατον καὶ πολυειδές. Ἀλλαχοῦ μὲν φαίνεται λίαν ἄγονον· ἀρκεῖ ὁμως νὰ ἀρδευθῆ πρεπόντως, καὶ ἡ φυτεία ἀμέσως ἀναβλοσάνει ὡς διὰ μαγικῆς φάβδου· διότι ἡ ἀρδευσις ἀναλύει χημικῶς τὰ συστατικὰ τοῦ ἔδαφους στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα αὐθωρεῖ ἐξεγείρονται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἀναλύωσιν, ἅμα πιεσθέντα ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Ἀλλαχοῦ δὲ φαίνεται, λεπτόγειον καὶ ἔχων βάσις κοραλλίνην· καὶ τοῦτο ὁμως τὸ μέρος τῆς γῆς περιέχει ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, ἅτινα δὲ τοῦ ὕδατος προάγουσι τὴν εὐρωστίαν τῶν ὠριωτέρων σταφυλῶν καὶ ἄλλων ὀπωρῶν, καθὼς πάλιν τὰ τραχύτερα μέρη εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν φυτείαν ἐλαιῶν, ροῖων,

συκαμίνων καὶ συκῶν, ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτων, καὶ τοῦ καπνοῦ, τοῦ σησάμου, καὶ τῶν λαχάνων. Τότε δὲ θὰ ἐξήρουν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν μόνον οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄρη.

Ὅλη ἡ δυτικὴ Ἑλλάς εἶναι τοσοῦτον κατάλληλος εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς σταφίδος, ὥστε τὸ προϊόν τοῦτο ἠδύνατο νὰ δεκαπλασιασθῆ ἐντὸς ὀλίγου, συνδεκαπλασιάζον ἐν ταυτῇ καὶ τὰς ἐντεῦθεν προσόδους τοῦ Κράτους. Τὸ αὐτὸ ῥητέον οὐ μόνον περὶ τῆς Κορίνθου ἀλλὰ καὶ περὶ πλείστον ἄλλων τῆς Πελοποννήσου μερῶν, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τινῶν νήσων. Τὸν θερισμὸν τοῦ σίτου πολλαπλασιάζει ἡ ἀρδευσις οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπομακρύνουσα τὰ συμρῶμενα ζιζάνια καλὴ ἀνασκαφὴ, καὶ ἡ γρῆσις τοῦ ὀμαλίστρου καὶ τοῦ λισγαρίου. Ταῦτα πάντα ἐλείπεται δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἐλείπεται καὶ αἱ ὁδοί, δι' ἧν ἔπρεπε νὰ διευκολύνηται καὶ ἀποβαίνῃ ἕτερον δαπανηρὰ ἢ μετακόμισις, ταχύτερα δὲ ἢ πώλησις καὶ ἡ τῶν χρημάτων κυκλοφορία.

Ἐπειδὴ ἡ σταφίς εἶναι εἰδικὸν τῆς Ἑλλάδος προϊόν θὰ ἦτο ἀντάξιον τοῦ κόπου νὰ ἐξετάσῃ τις, μέχρι τίνος δύναται νὰ ἐπεκταθῆ ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπιτρέπεται ὑπὸ τε τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἔδαφους. Πολλὰ μέρη λ. χ., τὴν σήμερον σιτοφόρα, καὶ πολλὰ φθαρτὰ γαῖα θὰ ἦσαν καταλλήλοτερα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σταφίδων ἢ τῶν δημητριακῶν καρπῶν. Ἡ ἰδικαιτέρα ἐπιμέλεια τοῦ εἰδικοῦ τούτου ἐλληνικοῦ προϊόντος θὰ ἦτο ἀφθονος πλούτου πηγὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας· διότι ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ παράξῃ ἄνευ ὑπερβολῆς δεκαπλασίονα σταφιδοκαρπὸν παρ' ὅσον παράγει ταῦν.

Ἐλαιῶνες. Οἱ πρῶτοι ἐλαιῶνες, οἵτινες ἐκπλήττουσιν τὸν περιηγούμενον τὴν Ἑλλάδα, εἶναι οἱ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἀττικῆς. Τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτῶν ὕψος μαρτυρεῖ τρανῶς, ὅτι ἀντέστησαν εἰς τὰς προσβολὰς τῶν χειμῶνων καὶ εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι ἀδιαλείπτως παρήγαγον καρποὺς πολυτίμους, δυναμένους νὰ ἐξωφλήσῃσι τὰ τῆς Ἑλλάδος χρέη. Ἐν τῷ λαμπρῷ τούτῳ μέρει ἀνάγκη πᾶσα νὰ πολλαπλασιασθῆ ἡ τῶν ἐλαιῶν φυτεία καὶ νὰ προαχθῆ ἡ τῶν παλαιῶν ἐλαιῶνων περίθαλψις διὰ τῆς ἀρδύσεως καὶ τοῦ κοπρισμοῦ.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐλαιῶνες, καθὼς πᾶν ἄλλο εἶδος τῆς αὐτοῦ γεωπονίας, εἶναι δυστυχῶς λίαν παρεμειλημένοι. Οὐδεὶς ἀξιοῖ νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ ὠραία δένδρα· οὐδεὶς τὰ κλαδεύει, οὐδεὶς τὰ καθαίρει. Τότε δὲ μόνον τὰ ἐνθουσιάζονται οἱ Ἕλληνες, ὅταν πρόκηται νὰ συλλεθῶσιν τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Οἱ ἐλαιῶνες γέμουσι πολλαχοῦ καὶ ἀγρίων ἐλαιῶν ἐὰν αὐταὶ ἐνεκενερίζοντο, θὰ ἐξαπλασιαζόν μετ' ὀλίγα ἔτη τὴν τοῦ ἐλαίου παραγωγὴν. Αἱ ἐλαῖαι, ὡς εἶναι δὲ γνωστὸν, φέρουσι καρποὺς ἀφθονοὺς, ὅταν φυτεύονται ἢ παρὰ τὰς ἀκτὰς ἢ ὀλίγον τι μακρότερον τῆς ἐπιδρύσεως· τοῦ θαλασίου ἀέρος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἑλλάς ἔχει πολὺ πλεῖονα παραλίαν ἢ αὐτὴ ἡ Γαλλία, θὰ ἐβρίσκεθε βεβαίως νέον πόρον πλούτου, ἐὰν ἐπεδίδοτο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν

έλαιων, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον αὐταὶ δὲν ἀπαιτοῦσι τὴν πολύμοχθον θεραπείαν, τῆς ὁποίας ἀνάγκην ἔχουσι τὰ ἄλλα εἰδικώτερα προϊόντα αὐτῆς. Ἐνεκα τῆς ἑλλείψεως τῶν νεωτέρων ἐργαλείων, ὁ τρόπος δὲ οὐ ἐξάγεται τὸ ἔλαιον ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ πιεζομένου καρποῦ εἶναι τοσοῦτον ἀτελής καὶ φαῦλος, ὥστε ὁ κάτοχος ἐλαιῶνων ζημιούται τοῦλάχιστον 30 τοῖς ἑκατόν. Ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας ὑφίσταται ζημίας ἀπὸ τῆς ἀτελοῦς καλλιέργησεως, ἀπὸ τῶν ἑλλειπόντων μηχανικῶν μέσων τοῦ καθαρῆσαι τὸ ἔλαιον, ἀπὸ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ φίκου καὶ πατριώτου τοῦ δημοσιῶνου καὶ ἀπὸ τῆς στερήσεως ὁδῶν. Τὴν παράδοξον ἐὰν ἐνίοτε καταλαμβάνεται ὑπ' ὀργῆς ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένης πρὸς τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς εἰρήνης ἢν παριστᾷ ἡ ἐλάτα; Τὸ εἰδικὸν τοῦτο προϊόν ἀγαπῶσιν οἱ Ἕλληνες κατ' ἐξοχὴν οὐ μόνον διότι εἶναι τιμιώτερον τοῦ σίτου, οὐ μόνον διότι ἐργάζονται ἐν αὐτῷ ἅπασ μόνον τοῦ εἴους, ὅσας τὸ συλλέγουσιν, ἀλλὰ καὶ διότι λαμβάνουσιν ἐκ τῆς πωλήσεώς του ἀργύρον καθαρὸν, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας πωλοῦσι τὰ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος προϊόντα συνήθως δ' ἀνταλλαγῆς.

Μέταξα. Ἐτερον εἰδικὸν τῆς Ἑλλάδος προϊόν εἶναι ἡ μέταξα. Ἀγνοοῦμεν τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ποσότητα τῶν βομβυκίων, διότι δὲν ὑπάρχουν ἐκθέσεις στατιστικαί. Τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἡ μέταξα καλλιεργεῖται μετὰ μεγάλου ζήλου. Ἐξ μόνον ἐβδομάδας χρειάζεται νὰ δώσῃ τις προσοχὴν εἰς τοὺς μεταξοσκώληκας, τρέφων αὐτοὺς διὰ φύλλων συκαμίνου. Τοῦτο δὲ πράττουσιν ἐν Ἑλλάδι εὐχαρίστως οἱ παῖδες καὶ τὰ κοράσια πρὸς ψυχαγωγίαν.

Ἡ λευκὴ συκάμιμος ἀκμάζει εὐτυχῶς πολλαχῶς τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς μέχρι 3,000 ποδῶν ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Ἡ μεταξοποιεῖται λοιπὸν δύναιται καὶ ὀφείλει νὰ ἐπεκταθῆ ὅσον ἐνεστι πλεῖστον, διὰ τε τὸ εὐκόλον τῆς ἐργασίας, διὰ τὸ ὀλιγοδάπανον, καὶ διὰ τὴν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν μεγάλην χρηματικὴν ὀφέλειαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῃ γίνεται λίαν ἐπαισθητὴ ἡ τῶν ὁδῶν ἑλλείψις· τὰ βομβυκία μετακομίζονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἰς μακρὰ ἀποστήματα ἐπὶ ὄνων καὶ ἡμίονων συνωθούμενα δὲ καθ' ὁδὸν, καταστρέφονται τὰ πλεῖστα καὶ ἀφανίζονται. Ἐτερον κώλυμα εἶναι ἡ ἀμείλικτος τραχύτης καὶ ἡ πλεονεξία τῶν εἰσπραττόντων τὰ ἀπὸ τῆς μετάξης δέκατα· ὁ μεταξοποιὸς δὲν δύναιται νὰ ἐκποιήσῃ τὸ προϊόν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀκορέστους αὐτῶν ὀπαιτήσεις. Αἱ συκάμινοι φυτεύονται ἐντὸς κήπων, καθὼς καὶ τὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου ἐντὸς ἐλαιῶνων. Τὰ δένδρα ταῦτα προσηκόντως ἐγκεντριζόμενα, δύναιται νὰ ἀναδρασθήσῃσι πρῶτῳ ἀφθονον φύλλον πληθύν. Τὰ βομβυκία ἀγοράζονται ἀντὶ ὀφρᾶς τιμῆς παρὰ τῶν ἐπίτηδες εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατ' ἔτος ἐρχομένων Ἰταλῶν τε καὶ Γάλλων. Ὑπάρχουσι ὅμως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδιαίτερα μεταξοκλωστήα, ἀποστέλλοντα τὴν μέταξαν εἰς Σμύρνην. Οἱ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται προθύμως τὴν κατεργασίαν αὐτῆς, διότι ἀπολαμβάνουσιν ἀμέσως καθαρὸν χρηματικὸν καὶ διότι κοπιᾶζοῦσιν ὀλίγον. Ἐὰν ὅμως ἐτακτοποιεῖτο μὲν ἡ φορολογία, ἐστρώνοντο δὲ καὶ νεαὶ ὁδοί, ἡ μεταξοποιεῖα, προαγομένη ὑπὸ τε τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους, θὰ ἤξανε θεαίως τὸν τε ἰδιωτικὸν καὶ τὸν δημόσιον τῶν Ἑλλήνων πλοῦτον.

Ἄμπελῶνες. Ἐτερος σημαντικὸς κλάδος τῆς γεωπονίας καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους εἶναι οἱ ἀμπελῶνες· ἀλλ' ἡ τοῦτων καλλιέργεια, παντελῶς παρημελημένη οὔσα, διατελεῖ εἰς ἄθλιεστάτην κατάστασιν. Ἐὰν εἰσῆγτο καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ παρὰ τὸν Ῥῆνον καὶ τὸν Ῥοδανὸν συνήθης τρόπος τῆς ἀμπελοφυῆς, ὁ Ἕλληνας τρυγητὸς θὰ ἦτο ἀληθῶς ἀνυπολόγιστος καὶ πολὺ ἐντελεστερος τοῦ σημερινοῦ. Ἐὰν ἐρωτηθῶσιν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, διατί δὲν προήχθη ἐν τῇ πατρίδι τῶν ἡ οἰνοποιία, ἅπαντες μίᾳ τῇ φωνῇ θὰ ἀποδώσωσι τὸ αἶτιον εἰς γενικὴν τινα ἀκηδείαν, εἰς τῶν ὁδῶν τὴν ἑλλείψιν, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν τρομοκρατίαν τῶν εἰσπραττόντων τοὺς δημοσίους φόρους. Οἱ ξένοι περιηγῆται ἀδιαλείπτως παραπονοῦνται, ὅτι ὁ Ἕλληνας οἶνος ἀναμιγνύεται μετὰ τῆς ρητίνης· πράττουσι δὲ τοῦτο οἱ Ἕλληνες, πρῶτον μὲν, διότι δὲν ἔχουσιν ἀφθονίαν φιαλῶν καὶ ἄλλων καταλλήλων οἰνοδόχων ἀγγείων· εἶτα δὲ, διότι ἔνεκα τῆς ἑλλείψεως τῶν ὁδῶν, ἀναγκάζονται νὰ τὸν μετακομίζωσιν ἐντὸς ἀσκήων ἐπὶ ὄνων καὶ ἡμίονων. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ παράγῃ τὸν κάλλιστον, τὸν φυσικώτατον, καὶ τὸν ὀνότατον οἶνον τῆς οἰκουμένης, ἐὰν σπουδαιότερον ἤσχολεῖτο εἰς τὴν κατεργασίαν αὐτοῦ.

Δυστυχῶς οἱ ἀμπελῶνες τῆς Ἑλλάδος κείνται παρημελημένοι καὶ ἀπρσπάτετοι· οὔτε κοπρίζονται, οὔτε ἀρδεύονται, οὔτε θεραπεύονται ἄλλως πως ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς. Ὁ ἐγκεντριζόμενος καὶ ὁ παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς συνήθης τρόπος τοῦ κατασκευάζειν τὸν οἶνον θὰ παρέχον εἰς τὴν Ἑλλάδα νέαν πηγὴν πλοῦτου καὶ προσόδου.

Καπνός. Ἐτερον προϊόν τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας εἶναι ὁ καπνός. Μεθ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω διαληφθέντα ἐλλείμματα, μεθ' ὅλην τὴν ἑλλείψιν τῆς ἀρδεύσεως καὶ τῶν ὁδῶν, μεθ' ὅλον τὸν τυρανικὸν τρόπον, καθ' ὃν εἰσπραττόνται τὰ δέκατα, μεθ' ὅλην τὴν στερῆσιν τῶν νεωτέρων γεωπονικῶν ἐργαλείων, ἡ ποιότης τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἐξαιρετός. Τὸ βασύτιμον τοῦτο προϊόν ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῆ ἐτι μᾶλλον, ἰδίως ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι. Τὰ μέρη, ἐνθα θλοσάται τὸ φυτὸν τοῦτο, θὰ παρήγον τοῦλάχιστον τὸ διπλάσιον, ἐὰν εἰσῆγτο ἡ ἀρδεύσις καὶ ἐντελεστερά τις καλλιέργεια.

Βαμβάκιον. Τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι λίαν κατάλληλα εἰς τὴν βαμβακοφυτείαν, ἰδίως ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Εὐβοίας. Ἡ ποιότης τοῦ ἑλληνικοῦ βάμβακος εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς ἡ τοῦ τῆς νοτίου Καρολίνης. Ἡ ἐν Ἑλλάδι βαμβακοφυτεία, ἡ σήμερον λίαν ἐλλείπει, δύναιται καὶ ὀφείλει νὰ ἐπεκταθῆ καὶ νὰ βελτιωθῆ. Τὸ αὐτὸ φυτόνον βαμβάκιον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Οὐπλανδικόν. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Σησιανδικοῦ βαμβάκιοις εἰς τὰ παραλία μέρη θὰ παρείχῃ πλουσιοπάροχον συλλογὴν εἰς τοὺς βιομηγάνους, διότι ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος πληροῖ πάντας τοὺς ὄρους τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ.

Συκα καὶ ἄλλαι ὀπώραι. Ἡ τῶν σύκων καλλιέργεια θὰ ἐπολλαπλασιασθῆ ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν ὑπῆρχον ὁδοὶ διευκολύνουσαι τὴν

εις τὰς ἀγορὰς μετακόμισιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ξένων πλοίων ταχέϊαν φόρτωσίν των. Τὰ αὐτόθεν σῦκα καὶ τὰς ἄλλας ὀπώρας λαμβάνομεν συνήθως ἐν Εὐρώπῃ ἐ μ μ ε σ ω ς, διὰ Σμύγνης. Ἡ προετοιμασία τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποστελλομένων σύκων ἀφίεται ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς γυναίκας καὶ τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲ τὰ δένδρα οὐδεμίαν ἄλλην ἀπαιτοῦσι περιθαλψῆν ἢ τὴν τῆς ἀδρεύσεως. Καὶ ἐνταῦθα ὁμῶς τὰ κατὰ τῆς εἰσπράξεως τῶν δεκάτων παράπονα εἶναι μεγάλα καὶ ἐνίοτε ἀπίστευτα. Ἐὰν ἐβελτιοῦτο ἡ καλλιέργεια τῶν σύκων, θὰ ἐπλούτου ἀναμφιβόλως πολλοὶ σήμερον πεινῶντες.

Βάλανος. Ἡ ἐξαγωγή τοῦ πολυτίμου τούτου προϊόντος θὰ αὐξηθῆ θαυμασίως, ἐὰν κατασκευασθῶσιν ὁδοὶ ἀνά μέσους τῶν δασῶν, ὡς ἐπομεν ἐν τῇ προτέρᾳ διατριβῇ ἡμῶν. Ἄλλὰ καὶ τῶν ὁδῶν στρωθῆσῶν, ἢ τῆς ἐξαγωγῆς αὐξήσις δὲν θὰ ᾖναι διαρκής· διότι ἕκαστος μὲν θὰ προτιμᾷ νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ὁποίαν ἔχει γῆν μᾶλλον ἢ νὰ τὴν ὡς δάσος. αἱ δὲ ἐν τοῖς δάσεσι βάλανοι θὰ ἐκπωληθῶσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Ὅπως δὴ ποτε, τὰ μέρη, ἐνθα νῦν φύεται ἡ βάλανος, δὲν θὰ καλλιεργηθῶσι φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὥστε αἱ ὁδοὶ θὰ προῆγον ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τῶν σημερινῶν βαλάνων τὴν ἐμπορίαν, καὶ τὴν θαυμασίαν ἀραιώσιν τῶν δασῶν.

Τὰ ἄλλα συνηθέστερα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργίας, σίτος, λ. γ. κριθή κ.λ. διάκεινται ἀθλίως, διότι ἐλλείπουσι τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἢ ἀρδευσις, τὰ μέσα τῆς ταχείας μετακομίσεως, καὶ διότι οἱ εἰσπράττοντες τοὺς φόρους ἀπράττουσι καὶ ἐνταῦθα μυρίας ὅσας ἀθαιρεσίαι. Ἐὰν ὁμῶς εἰς τὴν γονιμωτάτην γῆν τῆς Ἑλλάδος ἐφηρμόζετο ἢ ἐν Εὐρώπῃ προαχθεῖσα μέθοδος τῆς γεωπονίας, ὁ θερισμός θὰ ἦτο τριπλάσιος καὶ τετραπλάσιος τοῦ σημερινοῦ. Οὐδεμία ἄλλη χώρα ἔχει μείζονα ἀνάγκην βελτιώσεως τῆς γεωργίας παρὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὐδεμία ἐγένετο προσπάθεια ὅπως εἰσαχθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ συνήθως ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι φούμενος χόρτος, ὁ ἐν οἰαδῆ ποτε ὄρχ τοῦ ἔτους παρέχων ἀφθονον εἰς τὰ κτήνη τροφήν(1) Οὐδεμία ἐγένετο βελτιώσις ἐν τῇ κτηνοτροφίᾳ. Τὸ τῆς Ἑλλάδος μᾶλλον θὰ ἦτο μᾶλλον ἐπιζήτητον, ἐὰν ἐγεννῶντο πρόβατα ἐκ τῆς μίξεως προβάτων διαφόρων εἰδῶν. Τὰ ἔλη θὰ ἦσαν καταλληλότερα εἰς τὴν φυτεῖαν τοῦ ὄρυζιου, ἢ (ἀποξηραίνόμενα) εἰς νομάς τῶν κτηνῶν. Ἐνὶ λόγῳ, ἐὰν ἡ Ἑλλάς στρωθῆ δι' ὁδῶν, ἀποδεχθῆ τὰ νεώτερα ἐργαλεῖα καὶ τὰς νεωτέρας τοῦ καλλιεργεῖν μεθόδους, θὰ ἔχῃ πενταπλασίονα προϊόντα καὶ πρόσδοτον παρ' ὅσῃν ἀπολαμβάνει τανῦν μετὰ πολλῶν μόχθων.

ΑΣΛΕΒΟΥΑ.

(Ἐκ τῆς Κλειοῦς).

(1) Τοιοῦτον χόρτον ἐσπείραμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς μόλις φυτρώσαντα πέρυσι μᾶς τὸν κατέστρεψε ποιμῆν, καὶ εἰσέτι ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἐδικάσθη καὶ ἐτιμωρήθη.